

XXVII. ÉVFOLYAM 1. SZÁM 2017.

ZeneSzó

A MAGYAR KÓRUSOK ÉS ZENEKAROK SZÖVETSÉGE - KÓTA LAPJA

BARTÓK
19

BMC
Budapest Music Center

A MAGYAR KULTÚRA NAPJA ÉS A BARTÓK ÉV
ZÁRÓHANGVERSENYE 2017. JANUÁR 21.

KÉTSZER 60

60 év – 60 hangszer

„Mostan kedvem kerekedik,
Elmém azon töprenkedik,
Hogy, ím, dalra kéne kelni,
Ideje volna énekelni.”

(E. Lönrot, Kalevala, Vikár B. fordítása)

Január 25-én, zsúfolásig telt házban láthatta a közönség, **Birinyi József** „Kétszer 60” című műsorát, amely eddigi gazdag életútjáról, sikereiről és nem utolsósorban, hangszereiről szólt, a gyönyörű Duna Palotában.

Sokan és sokszor hallottunk már a Birinyi Gyűjteményről, de a bemutatások alkalmával mindig kap a néző, hallgató valami újat, valami érdekeseget. A hangszerekkel való ismerkedés közben megélnékül a nézőtér, s észre sem vesszük, az előadás interaktívvá válik.

Most sem volt ez másként. Egy kisfilmmel kezdődött az est, amelyből kiderült, (aki még nem tudta volna), hogy a családi környezet járult hozzá József zenei indíttatásához, miként András bátyja hangszerkészítő remekléiséhez is. Birinyi sikeresen ötvözte a filmrendezői, zenei és néprajzi mivoltát, a szórakoztató, a jó értelemben vett, néprvelői szándékkal megjelenítve.

Képet kaptunk arról, hogy édesapjuk, a családi zenélésekkel, a hangszerkészítéssel, egy életre szóló élményt nyújtott fiainak, és ők máig folytatják a szülői házból hozott ismereteket. Az általuk létrehozott zeneszerszámok Magyarországon és külföldön elterjedtek, az óvodáktól a zeneiskolákig, szakköröktől a hivatásos zenészekig egyaránt.

Birinyi József, szisztematikusan, tudományos igénnyel kezdte gyűjteni Közép-Európa népi hangszereit. A restaurálást és a karbantartást, annak idején édesapjával együtt Bátyja végezte, aki teszi ezt ma is. Így gazdagítják Európa legnagyobb, legteljesebb, szakmai igényességgel feldolgozott, hangszergyűjteményét, amely már 1.313 darabból áll. Persze, ez sem biztos, hiszen – hála Istennek – ez a szép magángyűjtemény napról, napra növekszik. Híressé vált messze földön, így pl. 2008-ban 110 hangszerrel gyarapodott egyszerre a repertoár Münchenből, Konc Makk Erzsébet ajánlékaként, aki férje hagyatékát, csak a Birinyi testvéreknél látta szakmai megbecsülésben és biztonságban. A hangszergyűjtemény számos települést, országot, sőt, több földrészt bejárt már, ismeretet és örömet nyújtva a látogatóknak.

De térjünk vissza az esthez, amelyben Birinyi József 60 éves életútját láthattuk, majd a kisfilm után a hangszerek részletes bemutatása, megszólaltatása és az ünnepelt, szellemes poénokkal teli kiegészítése következett. Így találkozhattunk néhány **idiofon** eszközzel (ahol a hangszertest a hangforrás): brúgó, kanál, kereplők stb., **membrafonos** (rezgő hártya a hangforrás), dobok, köcsögduda, pipi, zümmögő stb. Többféle **kordofon** hangszert láttunk, hallottunk, (rezgő húr a hangforrás), hegedű, citera, koboz, tekerőlant stb. Nagy sikere volt az **aerofon** hangszereknek (rezgő levegő a hangforrás), zúgattyú, nádsíp, pánsíp, kaval, tilinka flóta stb. Érdekes volt az elektrofon instrumentumok közül (elektromos hangforrások), a dudaszintetizátor, amelyet az oktatásban lehet remekül hasznosítani. Nem számoltuk, de a 60 hangszerrel megszólalt 60 dallam, amely időnként, a jelenlévők önfelelt énekével párosult.

Persze, mindenkinek a fejében megfordult a gondolat, hol lesz ennek az egyedülálló gyűjteménynek állandó, méltó helye, ahol – mint közkinccset –, mindenki, bármikor láthatja?

Az est nagy sikerét a vastapsok bizonyították. A 60 éves népzenekutató, tudós, zenész stb. ezt kapta a szép születésnapra, de igazi ajándékozásban a közönség részesült. A sokféle ismeretszerzés mellett, énekelhetett, füttyülhetett, ritmizálhatta gyermek- ifjú és felnőtt, kora kedves dalait, felidézve a múltból, ami szép, ami kedves volt a számára, ezzel megszőpíthette a jelen

pillanatait, elfelejtve a hétköznapi nehézségeit.

Birinyi József köszönetet mondott mindazoknak, akik az elmúlt évtizedek alatt segítettek, hozzájárultak ahhoz, hogy mindaz megvalósuljon, amit fiatalon eltervezett, és azok-

nak, akik a mai estének létrehozásában fáradoztak, vagy hozzájárultak anyagi megvalósulásához. (A különleges magyar gyümölcsborok is növelték a nap sikerét, belesimulva értékeink ismertetésébe.)

Gratulálunk a gazdag, munkás 60 évhez, kívánjuk, hogy egészségben, hasonló sikerekben teljen élete, mindannyiunk örömére.

Köszönet a szép estéért, a különleges, maradandó élményekért.

Dr. Gerzanics Magdolna
népzenekutató, zenei szakújságíró

Egyes példányok (ára: 300,-Ft) beszerezhetők:

Nagykanizsán: Katona Noémi előadónál a Hevesi Művelődési Központban (Széchenyi tér 5-9.)

Pécsett - Pécsi Nevelők Háza Egyesület székházában (Pécs, Szent István tér 17.)

Tatabányán az Saltzer Géza karnagnál és a Szerkesztőségben

Bartók történelmi Magyarországa (Kocsis Klára)	3–5. oldal
Kertész Attila köszöntő beszéde a Magyar Kultúra Napján	6. oldal
Könyvismertető – Kardos Pál Karvezetés III. – Intonálás (Rozgonyi Éva)	6. oldal
A legemlékezetesebb Magyar Kultúra Napja Gyulán (Tóth Péter)	8–9. oldal
Elhunyt Mohayné Katanics Mária – A temetésen elhangzott búcsúztató (Kollár Éva)	9–10. oldal
Kodály Emlékév '2017 – A Magyar Kodály Társaság énekkari hangversenye (Márkusné Natter-Nád Klára)	11–13. oldal
A Vox Mirabilis Kamarakórus két koncertje (Zemlényi Katica)	13. oldal
Polgári dalos mozgalom Magyarországon a 19. században – 6. rész (Dr. Fazekas Ágnes)	14–17. oldal
ZeneSzó 2016 – XXVI. évfolyam tartalomjegyzék (Kovács Mária)	18. oldal
NépzeneSzó	
60 év 60 hangszer (Dr. Fehér Anikó)	19. oldal

Hátlap: Kétszer 60 60 év 60 hangszer (Dr. Gerzanics Magdolna)

KÖSZÖNTJÜK SZÜLETÉSNAPJÁN:

a 65 éves JANDÓ JENŐ zongoraművészt (1952. 02. 01.)
 a 80 éves SZABÓ TIBOR karnagyot (1937. 02. 28.)

Sok szeretettel gratulálunk, további munkájukhoz jó egészséget kívánunk!

ÉVFORDULÓK:

50 éve hunyt el	KODÁLY ZOLTÁN	zeneszerző	(1882. 12. 16. – 1967. 03. 06.)
10 éve hunyt el	KEDVES TAMÁS	gordonkaművészt	(1939. 12. 25. – 2007. 01. 26.)
20 éve hunyt el	TORNOS GYÖRGY	zeneszerző	(1924. 07. 24. – 1997. 01. 19.)
20 éve hunyt el	HALMOS LÁSZLÓ	zeneszerző	(1909. 11. 10. – 1997. 01. 26.)
60 éve hunyt el	ARTURO TOSCANINI	olasz karmester	(1867. 03. 25. – 1957. 01. 16.)
70 éve született	POLGÁR LÁSZLÓ	operaénekes	(1940. 01. 01. – 2010. 09. 19.)
70 éve született	MAROS RUDOLF	zeneszerző	(1917. 01. 19. – 1982. 08. 03.)
105 éve született	PONGRÁCZ ZOLTÁN	zeneszerző	(1912. 02. 04. – 2007. 04. 03.)
110 éve született	FERENCsik JÁNOS	karmester	(1907. 01. 18. – 1984. 06. 12.)
110 éve született	KOPECZKY ALAJOS	orgonaművész, karnagy	(1907. 02. 11. – 2001. 05. 16.)
130 éve hunyt el	ALEXANDER PORFIRJEVICS BOROGYIN	zeneszerző	(1833. 11. 12. – 1887. 02. 27.)
160 éve hunyt el	MIHAIL IVANOVICS GLINKA	zeneszerző	(1804. 06. 01. – 1857. 02. 15.)
220 éve született	FRANZ SCHUBERT	zeneszerző	(1797. 01. 31. – 1828. 11. 19.)
225 éve született	GIOACCHINO ROSSINI	zeneszerző	(1792. 02. 29. – 1868. 11. 13.)
235 éve hunyt el	JOHANN CHRISTIAN BACH	zeneszerző	(1735. 09. 05. – 1782. 01. 01.)

BARTÓK TÖRTÉNELMI MAGYARORSZÁGA

Se árok, se törés, se cezúra

A 2016-os Bartók-év valamint a zeneszerző születésének 135. évfordulója és a magyar kultúra napja alkalmából a KÓTA 2017. január 21-én a Budapest Music Centerben ünnepi hangversenyt rendezett. Az est fő védnöke Szőnyi Erzsébet Kossuth-díjas zeneszerző, a Nemzet Művésze, a Zeneakadémia nyugalmazott tanszékvezető egyetemi tanára, a támogatója az Emberi Erőforrások Minisztériuma, az Emberi Erőforrások Támogatáskezelő, a Magyar Művészeti Akadémia és a Nemzeti Kulturális Alap volt.

A valójában nem is egy, hanem két évre, vagyis még a 2017-re is áthúzódó, rendezvényekben bővelkedő Bartók-év – amelynek a KÓTA által rendezett hangverseny is része volt – 1,4 milliárd forintos állami támogatást kapott. Az idehaza és külföldön hangversenyekben, fesztiválokban, kiállításokban, nemzetközi zenei versenyekben és a megélenkülő Bartók-életműutatásban bővelkedő Bartók év eseményeit úgy állították össze, hogy mindegyik korosztály megtalálja a neki szólót, és választ kapjunk arra, hogy miért fontos számunkra Bartók, mit tanulhatnak tőle az új generációk és hogyan lehet az életművét még jobban beleilleszteni a mindennapjainkba.

A 2016-os Bartók-évnak a kerek évforduló mellett van még egy másik aktualitása is, az, hogy 2016-ban lejárt a Bartók-életmű 70 éves szerzői jogi érvényessége.

A Bartók-év eseményeiből a KÓTA is kivette a részét, egyebek közt azzal, hogy megrendezte ezt az ünnepi hangversenyt, ezenkívül négy kortárs magyar zeneszerzőt – Beischer-Matyó Tamást, Csemiczky Miklóst, Fekete Gyulát és Sugár Miklóst – felkért, hogy írjanak kórusműveket Bartók Béla által gyűjtött szlovák népdalokra. A négy zeneszerző Bartók szlovák népdalgyűjtéséből tetszés szerint választhatott. A négy felkért zeneszerző négy új kórusműve ezen az esten hangzott el első ízben tizenegy másik kortárs zeneszerző kórusműveivel egyetemben. Külön öröm volt, hogy a hangversenyen nemcsak a négy felkért zeneszerző, hanem több megszólaló mű szerzője is jelen volt, ezért nem egyszerű hangverseny volt ez az esemény, hanem sokkal inkább a mai magyar kórusműszerzők minifesztiválja, személyes találkozója is.

Aligha véletlen, hogy a KÓTA épp Bartók szlovák népdalgyűjtéséből vett népdalok feldolgozására kérte fel a négy illusztris zeneszerzőt. Ezzel a gesztussal a KÓTA egyrészt Bartók egyetemességére irányította a figyelmet. Arra az egyetemességre, amely abban nyilvánult meg, hogy Bartók nemcsak a saját népdalaink gyűjtését, hanem más népek – például a szomszéd szlovák, román és az arab – népek dalainak gyűjtését is fontosnak tartotta. A KÓTA a zeneszerzők felkérésével másrészt ösztönözni kívánta a kortárs hazai zeneszerzést is, érdekes, új kihívás elé állítva a magyar népzene szocializálódott mai magyar zeneszerzőket a magyar népdalkincstől eltérő szlovák népdalok feldolgozásával. A magyar és a szlovák népdalkincs összevetéséből azonban nemcsak a különbözőségük derül ki, hanem az is, hogy a szomszédtság, az érintkezés azonosságot is teremtett: például vándordallamokat is létrehozott, gondoljunk csak például az „Egy boszorka van, három fia van...” kezdetű vándordallamra, amelyet a szlovák népdalkincsből honosítottunk, mint ahogy román–magyar vándordallamok is létrejöttek.

Más aktualitása is van annak, hogy a KÓTA éppenséggel Bartók szlovák népdalgyűjtése alapján írandó kórusművek létrehozására kérte fel a négy zeneszerzőt. Ezzel felhívta a figyelmet arra is, hogy

a Bartók által gyűjtött magyar, szlovák és román népdalok voltaképpen a történelmi Magyarország területéről származnak, miként egész nemzeti kultúránk is, és csak ilyen értelemben helyes a magyar kultúrát, és annak részeként a magyar népzene is értelmezni.

Bartók 1904 és 18 között több mint negyven községben gyűjtött Nyitra-, Komárom-, Hont- és Zólyom- megyében, jelentős részüket fonográfra is vette. Összeségében 3409 szlovák népdalt talált, eredményeit tudományosan a *Szlovák népdalok* három kötetében dolgozta fel, amely 3223 Bartók által lejegyzett dalt tartalmaz. A tanulmány a szerző életében nem jelent meg. Az első kötetet 1959-ben a Szlovák Tudományos Akadémia Népzenei Osztályának kiadásában, a másodikat 1970-ben, a harmadik kötetet Pozsonyban 2009-ben adták ki.

A műsor összeállításáról annyit, hogy noha a hangverseny korántsem tudott, és nem is akart teljes képet adni a Bartók–Kodálytól napjainkig ívelő magyar kórusirodalomról, de azért elég markáns válogatást kaptunk a kérdéses időszakról. A hangverseny azt bizonyította, hogy ma nincs árok, se törés, se cezúra a Bartók–Kodály nevével fémjelzett korszak és a jelen kórusműszerzői közt, hiszen a mai szerzők a nagy szerzőpáros elődökhöz felnöve, azok szerves folytatásként, természetes továbbfejlődéssel simulnak bele a Bartók–Kodályi hagyományokba. Ennek egyik jele az volt, hogy a hangversenyen elhangzó kórusművek nélkülöztek mindenfajta extravaganciát, kérészerű zenei divatot, élvezhetőek, sőt kifejezetten dallamosak voltak, ezzel rácafolva a tévhiedelmre, miszerint a modern zeneműnek feltétlenül kellemetlen hangzásúnak, fülsértőnek, idegborzolóknak kell lennie. Ez a dallamosság minden bizonnyal a Bartók–Kodályi hagyományokból, a népdalkincsből eredő mindenkori hatalmas harmóniateremtő erőnek is köszönhető, amelyet a szerzők tudatosan fel is használtak alkotásaikban.

Figyelmet érdemel, hogy mindössze egyetlen Bartók mű hangzott el, a többi tizenhárom mű egytől egyig kortárs magyar zeneszerzők alkotása volt. Mindez jelezte, hogy véget ért az a merev elhatárolás, amelyik elkülönítette egymástól a „nagy és távoli, elérhetetlen magasságban lebegő” múltat képviselő Bartókot és Kodályt, és az utána következőket örök gyerekcipőben járó „fiatal” zeneszerzőként próbálta aposztrofálni. A tizenegy mai zeneszerző művei mindennemű stílusbeli zökkenő és színvonalbeli egyenetlenség nélkül harmonikusan, folyamatos átmenetet képezve kapcsolódtak a Bartók–Kodályi világhoz, bizonyítva, hogy a huszadik század meghatározó magyar zeneszerzőpárosa nemcsak máig termékenyítőleg hat zeneszerzőinkre, hanem

az eltelt évtizedekben felnőttek az új zeneszerzői generációk, és csatlakoztak nagy mestereikhez.

dr. Fehér Anikó

A hangversenynek még egy külön érdemét is meg kell említenem, amire általában kevés figyelmet szoktak szentelni a hangversenykritikák. Nevezetesen dr. Fehér Anikónak, az est háziasszonyának összekötőszövegéről van szó.

Ugyanis nem csupán általános ismertetőt hallottunk tőle az elhangzó művekről, hanem komoly zenei szakmai műveltségét megcsillogtató alapos és elmélyült műelemzéseket, egész kis forráskutatási gyöngyszemeket, amelyek hozzájárultak az est színvonalának emeléséhez. Kulturális pazarlás lenne, ha dr. Fehér Anikónak az elhangzó művek geneológiájához

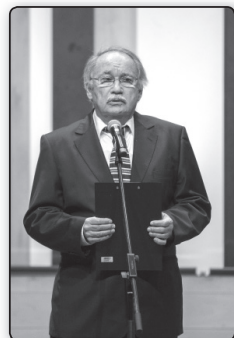
fűzött értékes ismeretei a szavaival együtt elenyésznének a semmibe, ezért igyekszem az általa mondottakat ebben a tudósításban írásban is megörökíteni, az olvasó épülésére.

Ahány ház, annyi szokás, lehetne ennek az estnek a kulcsmondata, hiszen az elhangzott művek alapján bebizonyosodott, hogy a

felnövekedett új magyar kóruszerzői generációk méltókká váltak nagy elődeikhez, és már rég kialakították saját erőteljes egyéni stílusukat. Ennek bizonyága, hogy mind a tizenegy szerző különbözőképpen, a saját egyéni alkotói stílusa szerint közelítette meg a feldolgozandó magyar és a szlovák népdalokat. A klasszikus stílustól kezdve újszerű zenei effektektől sem idegenkedő megközelítést egyaránt felvonultattak a szerzők.

Az események menetét követve elsőként Kertész Attila egyetemi docens, Liszt-díjas karnagy méltatta ünnepi megnyitó beszédében Bartók és a magyar kultúra napjának jelentőségét, majd Somogyi Eszter énekelt Bartók gyűjtéséből szlovák népdalokat. Ezután négy kórus következett, mindegyik kortárs magyar szerzők műveit adta elő, egyúttal bemutatott egyet-egyét a négy felkért zeneszerző műveiből.

Elsőként a **Vörösmarty Leánykar** (karnagy Gyombolai Bálint) lépett a pódiumra. Az együttes 1991-ben alakult. Többször megkapta Az Év Kórusa címet, 2015-ben a Budapesti Nemzetközi Kórusversenyen arany III.

Kertész Attila karnagy

Somogyi Eszter

diplomát, Gyombolai Bálint pedig karnagyi különdíjat kapott. Repertoárjukban kiemelt szerepet van a kortárs kórusmuzsikának. Az elmúlt két évben hét őrsbemutató fűződik a kórus nevéhez. Előadásukban az egyik felkért zeneszerző, **Csemiczky Miklós Zelené hory** (Zöld erdők – ősbemutató) háromszor kilenc kórust tartalmazó ciklusának első sorozatából hallhattunk részleteket. Az első részlet afféle „hangzó tájkép”, hegyes-erdős, zöldellő visszhangos vidéket jelenít meg, ám az idilli kép a népdalokra jellemző módon kesergőre vált: „Ahová lettek, mind meghaltak, és engem, szomorút, így magamra hagytak...”, kesereg Csemiczky művében szlovák nyelven a fiatal legény, a zöld erdők szólongatva. A másodikként bölcsődalt, a harmadikként lakodalmost hallottunk, amely a nagyravágyó lány keserű számvetése, aki kikoszarozta kérésit, ezért pártában marad. Végül a ciklus záró darabja egy vidám lakodalmas. Bartók jegyzetei szerint: „Akkor éneklük,

Vörösmarty Leánykar, vezényelt Gyombolai Bálint

mikor a lányt elvezetik a szülői házból.”

A második kórus, a népes debreceni **Lautitia Gyermekkar** Nemes József vezényletével ízelítőt adott a színvonalas debreceni kórusélet legkisebb énekeseinek énektudásából. Az 1959-ben alakult együttes számos hazai és nemzetközi kórusversenyen nyert díjakat, és számos fesztiválon sikerrel szerepelt. Gyakran fellép a helyi filharmonikusok, a Csokonai Színház, a görög katolikus egyház és a város rendezvényein. Díjai közül kiemelkedik az Európa- és világbajnoki cím, a KÓTA- és a Hajdú-

Lautitia Gyermekkar, vezényelt Nemes József

Bihar Megyei Prima Díj. A gyerekek Halmos László Jubilate Deo-ját és Tóth Péter – külön ennek a kórusnak és karnagyának ajánlott virtuóz, háromtétéles, négyszólamú – Mesedoboz című kórusművéből a Kobold a polcon tréfás hangulatú részt énekeltek. A láthatólag testre szabott művet nagy élvezettel adták elő a kicsik. Ugyanakkor kissé furcsa volt kisgyerekek szájából hallani Bartók Bolyongását, amelyet ugyan a legtöbb magyar iskolai kórus is szokott énekelni – hiszen nagyon-nagyon kívánatos, hogy iskolai kórusok is énekeljenek Bartókot! –, de ez a mű, bár szépen énekeltek a kicsik, de felnőtt gondolatisága és műdalszövege miatt inkább érettebb korosztály előadásában tűnt volna hitelesebbnek. Erről azonban se a kórus, se a karnagy nem tehet. A gyerekek a második felkért zeneszerző, **Fekete Gyula Marina, Zavej se vetričok** (ősbemutató) című művét – amelyben Bartók tót népdalgyűjtéséből vett népdalát dolgozta fel – énekelte.

A harmadik fellépő kórus, a **soproni Kórus Spontánusz** 2001-ben alakult. Eredetileg azért jött létre, hogy karácsony közeledtével utcai énekléssel

Kórus Spontánusz, vezényelt Kocsis-Holper Zoltán

örvendeztesse meg a járókelőket. Grazban, majd 2012-ben a kétszeres Grammy-díjas Vance George vezényletével adott nagy sikerű koncertet. 2014-ben a rigai kórusolimpián aranyat és ezüstöt szerzett, 2016-ban a Bartók Béla Nemzetközi Kórusversenyen 3. és 6. díjat kapott. A kórus *Kocsis-Holper Zoltán* vezényletével eyebek közt Kocsár Miklós Hegyet hágék című kórusművét, ezenkívül Tóth Péternek az Europa Cantat felkérésére írott *Elindultam szép hazámból* című kórusművét adta elő. Ez utóbbi a szerző egyetlen népdalfeldolgozása, amelyben több Kodály-művet is megidéz. A Spontánusz megszólaltatta még Daróci Bárdos Tamás *Szerettelek, kedveltelek* című nagyszabású zongorakiséretes kórussszvitjét is. Zongorán közreműködött *Horváth Ábel*.

A mezőszégi dallamokat idéző műben a dalok feldolgozása hűen követi a mezőszégi vonózenekarok harmonizálását. Számunkra is ismerős népdalok szólalnak meg benne: *Meg kell a búzának érni* (Magyarszovát), *Ha benézel ablakimon* (Szék), *Kicsi tulok, nagy a járom* (Magyarszovát), *Szerettelek, kedveltelek* (Szék). A Kórus Spontánusz a KÓTA által felkért harmadik zeneszerző, **Beischer-Matyó Tamás Čierny havran** (A fekete holló – ősbemutató) művét adta elő. Az ebben szereplő dallammal kétszer is foglalkozott Bartók. Először a *Négy szlovák népdal* című művében, amely nem azonos a hasonló elnevezésű kórusművel. Itt a 3. tételként szerepel *Pohřební písen, azaz Temetési ének* címen. Másodszer – teljesen más feldolgozásban a *Gyermekeknek sorozat* IV. kötete utolsó darabjaként, itt *Halotti ének* a címe. A szlovák szöveg Balázs Béla magyar fordításában így hangzik: „Lent a völgyben mélyen / Holló száll feketében. / Lent a földben mélyen / Fekszik apám régen. // Ott nyugszik ő csendben / Fekete föld alatt lenn, / Nem mondja már nékem, Hogy vagy te kis cselédem?” Természetesen nem lehet beleszólni abba, hogy egy kórus milyen nemű, összetételű és mekkora létszámú legyen, hiszen sokszor adottak a feltételek. De a kis létszámú Kórus Spontánusz énekét hallgatva szívből kívánom nekik, vonzzanak magukhoz még több kórustagot, mert nagyobb létszámmal teltebb hangzást érhetnének el.

Az est záró kórusa a *Somos Csaba* vezette **Vass**

Lajos Kamarakórus volt. **Zongorán** közreműködött **Baja Mónika**. A 2002-ben alakult együttes a **Vass Lajos Kamarakórus** a **Vasas Művészegyüttes Vass Lajos Kórus** ából

Vass Lajos Kamarakórus, vezényelt Somos Csaba

vált ki. Sikerült nekik megvalósítani az amatőr kórusok számára legvonzóbb szakmai célkitűzést: nem hivatásos keretek közt professzionista igénytel és színvonalon énekelni, a remekműveket ezen a színvonalon tolmácsolni. Az együttesnek rendkívül széles a repertoárja, kiemelt szerepet kap náluk a nemzetközi és a magyar kortárs kompozíciók és a ritkábban hallható művek bemutatása. Nevükhöz számtalan ősbemutató fűződik. Szinte mindegyik nemzetközi és a hazai versenyen dobogós helyezést érnek el. Ők a negyedik felkért zeneszerző, **Sugár Miklós** izgalmas hangeffektusokban bővelkedő **Galamb-ének** (ősbemutató) című művét adták elő. Ez Bartók által Rákoskeresztúron 1915-ben gyűjtött három szlovák népdalt dolgoz fel. Az első az *Amint a galambok repkednek*, a második a *Három galamb repült ide*, a harmadik a *Ha te akarnád, én is akarnám kánonfeldolgozás*. A *Galamb-énekben* elhangzik a teljes népdal is, de töredékek is felbukkannak. A kamarakórus ezenkívül előadta még *Csemiczky Miklós* öt szlovák népdalát. Ez öt részből álló, eltérő hangulatú kórusciklus, Bartók rákoshegyi szlovák népdalgyűjtésének feldolgozása. Hallottuk még *Ligeti György* *Haj, ifjúság!* című kórusművét is.

Ezt 1952-ben, még zeneakadémista korában írta Ligeti, de csak 1999-ben jelenhetett meg. Keletkezése idején nagy hatással volt rá Bartók művészete. A kórus és karnagya egyaránt remekelt ezen az estén, kétségtelenül Somos Csaba volt az est karnagyi fénypontja. Eruptív, hatalmas feszültségeket és árnyalt finomságokat bemutató vezényletével plasztikusan érzékeltette, hogy mennyi csodás dolgot képes kihozni egy profi, nagyszerű karnagy egy névleg amatőr, de valójában profi szinten éneklő amatőr kórusból.

A Vass Kamarakórus éneklése és Somos Csaba vezénylete a hangverseny csúcsteljesítménye, a Bartók-év méltó megkoronázása, a magyar kultúra napjához illő emlékezetes élmény volt.

Kocsis Klára

Kertész Attila köszöntő beszéde

Tisztelt Ünneplő Közönség, Hölgyeim, Uraim!

A Magyar Kórusok, és Zenekarok Szövetsége - KÓTA és annak Művészeti Bizottsága nevében szeretettel köszöntöm Önöket a Magyar Kultúra Napja alkalmából rendezett díshangversenyünkön.

194 évvel ezelőtt – szatmárcsekei magányában – a 33 éves Kölcsey Ferenc (január 22-én) letisztázta és örökül hagyta nekünk a Himnusz kéziratát.

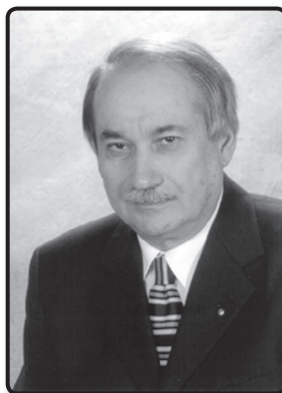
Ám a vers igazi életét akkor kezdte meg, amikor 1844-ben Erkel Ferenc megzenésítette és bemutatták a Nemzeti Színházban. A következő jeles dátum 1848. augusztus 20. Szent István napja, amikor a Mátyás templomban szólal meg. Ettől az időszaktól válik igazán nemzeti imánkká, egy közösség identitását kifejező jelképpé.

Himnuszunk születésnapját 1989 óta ünnepeljük, mint a Magyar Kultúra Napját, s ez a nap alkalmat ad arra, hogy nagyobb figyelmet szenteljünk évezredes kultúránknak, gyökereinknek, felmutassuk szellemi értékeinket. S mivel az ünnepi pillanatok mindig egy kis számúmadásra is készítenek, idézem Sebő Ferenc híressé vált gondolatait: „A hagyományt nem ápolni kell, hisz nem beteg. Nem őrizni kell, mert nem rab. Hagyományaink csak akkor maradhatnak meg, ha megéljük őket.”

Remélem, hogy ma este, itt e hangversenyen is megélhetjük a kórusművészet által.

Zenei gyökereinket, hagyományainkat nemcsak számunkra, hanem a zenei világ számára is örök értékűvé tette Bartók Béla. „Dicsékszünk, büszkék vagyunk, tudjuk róla, hogy minden idők legnagyobb lángelméje volt – mondta Petrovics Emil. Isten csodája, hogy éppen közénk született szinte minden előzmény nélkül.”

Bartók születésének 135. évfordulóját az elmúlt évben ünnepeltük országshoz. Már 71 éve, hogy meghalt! Kérdés, hogy az eltelt idő elég volt e, hogy túllépjünk az ünnepi alkalmak tiszteletadásán, megértsük, Bartók a miénk, de mindenkié, azoké a magyaroké is, akik nem szeretik a zenét és azoké is, akik együtt élnek a művészetekkel – magyarok és nem magyarok, románok vagy szlovákok.

Kertész Attila karnagy

A mai koncert méltón reprezentálja ezt a törekvést, hisz felkért jeles magyar zeneszerzők komponáltak műveket Bartók által gyűjtött szlovák népdalokra.

Bartók 1906 és 1918 között mintegy 3500 szlovák népdalt gyűjtött, s ezek zeneszerzői munkásságában kimeríthetetlen forrást jelentettek. Most érdeklődéssel várjuk a megszületett kórusművek ősbemutatóit.

Hangversenyünk programja szép ívet jár be a Génisztól (akiben a zenei gyökerek világszínvonalú műzenévé magasztosultak) egészen a mai zeneszerző generációig – elfogadva Kodály intelmeit, hogy „a kultúrát nem lehet örökölni, azt minden nemzedéknek újra és újra meg kell szerezni(e).”

A következő mondattal már megidézük a szeniális „zenei ikertestvért”, aki megerősítette a bartóki gondolatot: „Kultúra annyi mint tanulás, megszerezni, színvonalon tartani nehéz, elveszíteni könnyű.”

Már 2017-et írunk, amikor a Bartók-év lezárásával megnyithatjuk a Kodály-évet. Hihetetlen, de Kodály már 50 éve nincs közöttünk! Születésének 135. évfordulóját pedig december 16-án ünnepeljük. Ők ketten itt és most is elválaszthatatlanok egymástól, műveiken keresztül karöltve a ma zeneszerzőivel Beischer-Matyó Tamással, Csemiczky Miklóssal, Fekete Gyulával és Sugár Miklóssal.

A múltat tiszteld a jelenben és tartsd a jövőnek!

A Magyar Kórusok, és Zenekarok Szövetsége - KÓTA nevében köszönjük kórusainknak és karnagyaiknak, hogy színvonalas művészi tevékenységükkel emlékeztetessé tették a Bartók-évet. Köszönjük a ma fellépő együtteseknek és karnagyaiknak is a felkészülést mai ünnepi hangversenyünkre és kívánom, hogy a felcsendülő műveket, a magyar kórusirodalom gyöngyszemeit örömmel, szívvel, lélekkel éljék meg, és éljük meg mi is valamennyien.

Kertész Attila

Könyvbemutató 2017. 02. 11.

Kardos Pál Liszt-díjas karnagy (1927-1978) munkásságának legjelentősebb része Szegedhez kötődik, ahol 1961-72-ig a Juhász Gyula Tanárképző Főiskola oktatójaként nemcsak alapos gyakorlati képzéssel és világszínvonalú kórusmunkával, hanem a tiszta intonálás területén végzett kutatásaival és publikációival is nemzetközi elismerést és rangot szerzett.

Kardos Pál Karvezetés III. – Intonálás című kötete először 1970-ben jelent meg a Tanárképző Főiskolák egységes jegyzetei sorozatban. A szerző hamarosan tervbe vette a mű kibővítését, átdolgozását. Ez végül 1977-ben készült el, ám az akkori nehézkes nyomdatechnika miatt csak 1983-ban került forgalomba. Annak ellenére, hogy még hosszú évekig újra nyomtatták, már sehol sem kapható. Megújított kiadását indokolja, hogy bár tankönyvként betöltötte funkcióját, a magyar nyelvű szakirodalomban a mai napig egyedülálló, hiánypótló munka.

Az eredeti kiadásnak a kezdetleges nyomdai kivitelből fakadó hiányosságait és hibáit Kardos Pálné és Rozgonyi Éva javította. Grafikai szempontból gondozta Kardos Gábor. A kötet új borítóját Kóthay Gábor tervezte.

A Kardos Pál Alapítvány a könyvet elsősorban a minőségi éneklésre, kórushangzásra igényes tanárok, kórusvezetők figyelmébe ajánlja, de haszonnal forgathatják azok a muzikusok, zenetanárok is, akik kíváncsiak a tiszta intonálás matematikai-fizikai alapjaira. A kötet ára: 3500 Ft

Rozgonyi Éva

A LEGEMLÉKEZETESEBB MAGYAR KULTÚRA NAPJA GYULÁN

Történelmi jelentőségű eseménynek lehetnek tanúi azok, akik részt vettek a Magyar Kultúra Napja alkalmából rendezett eseményen a Gyulai Városháza dísztermében január 20-án – először mutatták be együtt a Himnusz eredeti kéziratát és kottáját. Az ünnepség egésze Kölcsey Ferenc és Erkel Ferenc köré szerveződött, ugyanis mindkét család leszármazottja részt vett a rendezvényen, hallhattunk darabokat Erkel műveiből és megismerhettük Kölcsey történetét, amely a nemzeti szimbólumunk megírásához vezetett. A Himnusz közös eléneklése után – amelyben az Erkel Ferenc Vegyeskar és a Gyulai Kamarazenekar működött közre – dr. Görgényi Ernő polgármester köszöntötte a jelenlévőket.

– Gyulán, a Kultúra Magyar Városában mindig fontos a magyar kultúra napjának méltó és színvonalas megünneplése, de úgy érzem, hogy ez az idei ünnepség a legemlékezetesebbek közé fog tartozni – kezdte dr. Görgényi Ernő. – A kultúra valamilyen formában térhez kötött, persze nem feltétlenül fizikai térhez. Vannak gócpontjai: egy korszellem, vagy éppen a közhangulat, a közös óhaj, amelyek halhatatlan dolgokat képesek szülni. A reformkor Magyarországá igazi bölcsője volt nemzeti kultúránknak. Olyan szellemi óriások taposták a földjét, mint Erkel és Kölcsey. A szatmári és békési földnek öröksége együtt formálta nemzeti imádságunkat, de igazán teljessé csak a nemzet tehetette.

A polgármester hangsúlyozta, hogy a mai nap attól igazán különleges, hogy olyan találkozásra kerül sor, amely eddig példanélküli volt. Egy igencsak jól körülhatárolható fizikai térben csodálhatjuk meg a nemzeti hitvallásunk két legfontosabb dokumentumát: Kölcsey eredeti kéziratát és Erkel eredeti kottáját. A szerzők valószínűleg sosem találkoztak életükben, de ennek ellenére olyan kötelék van köztük, amely minden magyar ember fejében összekapcsolja őket: a Himnusz magyarságtudatunk és nemzeti kultúránk alapja. Gyula jó ideje a Kultúra Magyar Városa, és a városvezető ezzel nem az adományozott titulusra gondolt, hanem arra az alkotó polgári szellemiségre, amely belengi a város utcáit, tereit és parkjait, hiszen a kultúrát nem megőrizni, hanem megmutatni és megélni kell.

Závogyán Magdolna kultúráért felelős helyettes államtitkár nemzeti összetartozásunk legátfogóbb szimbólumának nevezte a Himnuszt. A reformkor lendületét nem csak azért fontos ismernünk, hogy tisztelegjünk példamutató emléke előtt, de fontos ez a kapcsolat jelen és múlt között azért is, mert tanulhatunk a példából, erőt meríthetünk az elkötelezettség elszántságából, erkölcsi szilárdságot kapunk feladataink elvégzéséhez, letisztult értékekkel tudunk védekezni a globalizáció romboló hatásaival szemben. A reformkort mélyen áthatotta a haza szeretetének és szolgálatának eszméje.

– Kölcsey üzenete az volt: a Haza minden előtt! A kultúra első sorban a nemzetté válás, az etikai megerősödés és a szellemi fele-

dr. Görgényi Ernő, Somogyváry Ákos

melkedés eszközévé vált. A függetlenség elérésének célkitűzése határozta meg a kultúra társadalmi szerepét és a közgondolkodás tartalmát, valamint a művelődés intézményesülésének minden formáját. Az összetartozás élménye adja a közművelődés sajátos méltóságát. Így volt ez a 19. században Magyarország szellemi fellegráibaiban is, amelyek közé Gyula és Szatmárcseke is tartozott. Kölcsey Ferenc számos reformmozgalom szellemi vezetője, Erkel Ferenc pedig halhatatlan zeneművek alkotója volt. E két elhivatott szellemóriás gyümölcsöző együttműködésének eredménye a szavalható, énekelhető Himnusz, amely a magyarság összetartozásának leghatásosabb kifejezője mindaddig, amíg magyar ember él a Földön.

A köszöntők után Fáy Péter, a költő testvére,

Fáy Péter, Somogyváry Ákos

Kölcsey Sámuel egyenes ági leszármazottja lépett a közönség elé. Elmondta, hogy a család egészen 1944-ig őrizte a kéziratot, ekkor döntöttek úgy, hogy a Magyar Nemzeti Múzeumnak adják. Innen került később

az Országos Széchényi Könyvtárba. Kifejtette azt is, hogy szerinte az utóbbi időben csökkent a Himnusz tisztelete és ezen mindenképpen változtatni kell.

Somogyváry Ákos karnagy, Erkel Ferenc szépunkája vezényelte az est folyamán az Erkel Ferenc Vegyes Kart és a Gyulai Kamarazenekart. Három Erkel-karmű – az „Éljen a haza”, és a „Harangkar” az Erzsébet operából Rázga Áron zongoraművész közreműködésével, illetve a gyulai zeneszerző Szózat-verziója – következett, melyek előadását az Erkel-leszármazott néhány, a darabokkal kapcsolatos zenetörténelmi vonatkozással vezetett be. Elmondása szerint az ünnepség elején a Hymnusz a szerző eredeti partitúrája alapján, ám mindenki számára énekelhető hangnemben hangzott el, amely hangszóval kezdődik és végződik...

Ezt követően Földesi Ferenc, az Országos Széche-

Závogyán Magdolna

nyi Könyvtár Különgyűjteményi igazgatójának előadása következett, aki a Hymnus megszületésének a történetét járta körül. Előadásának – saját szavai szerint – kissé elnagyolt címet adott, hiszen nem egy részletes beszámolóval készült, inkább azt szeretete volna bemutatni, hogy mi vezette a költőt a mű megírásáig. Kölcsey korán árván maradt három öccsével, akikkel megörökölt egy kis birtokot.

Ugyanakkor Pesten költőként az irodalmi élet középpontjában állt, ezért olykor lelki tusa volt számára a hazatérés, de erkölcsi kötelezettségeit nem tudta semmibe venni. 1818 és 1823 között gyakorlatilag remeteként élt a birtokán, volt, hogy el sem hagyta azt huzamosabb ideig. Szemere Pálnak írt leveléből derült kis később, hogy mi történt vele ebben az időszakban. Az iskolában római költőktől és szónokoktól tanult, így élete egyik legnehezebb feladatának nevezte a parasztdal megtanulását, – amely végül a Himnusz megírásához vezetett – s ez körülbelül akkor váltás volt számára, mintha egyik pillanatról a

másikra bal kézzel kellene írnia a jobbkezesnek, de a végeredményt mindannyian ismerjük.

Az érdekesítő előadás után *Galambos Hajnalka* énekművész és *Rázga Áron* zongoraművész adtak elő két Erkel-opera részletet, majd záróakkordként *Beszterczey Attila* színművész szavalta el a Hymnust. Az eredeti kéziratot és kottát a nagyközönség másnap, január 21-én tekinthette meg az Erkel Ferenc Emlékház sakktermében.

A GYULAI HÍRLAP szíves engedélyével, *Tóth Péter* írásának felhasználásával

Fotók: *Rusznay Csaba*

KITÜNTETÉS A MAGYAR KULTÚRA NAPJÁN

A fiatal csombordi pedagógus, **Boros Erzsébet**, (Románia, Mezőség) Csokonai Vitéz Mihály-díjat kapott január 22-én.

Erzsébet a nagykőrösi „Károli Gáspár” Református Egyetem, Tanítóképző Főiskoláján szerzett diplomát.

Óvodás kora óta énekel, mert egy olyan családban született, ahol az ének, a zene mindenkor jelen volt. Édesanyja, nagymamája voltak első mesterei. Tőlük tanulta meg a népdalokat, egyházi énekeket.

Az első népdalversenyen 1995-ben vett részt a 13 éves kislány Szamosújváron, és ezzel mindjárt, a dobogó legfelső fokára került. Talán itt tudatosult benne az, hogy ezzel érdemes jobban foglalkozni, mert ezt szereti legjobban. Attól kezdve a szamosújvári **Kaláka Néptáncgyűttes** tagja lett, és egyben az énekes is. A későbbiekben, a Szatmárnémetiben szervezett „Hajnal akar lenni” népdalverseny első díját nyerte, több alkalommal. 2002-ben az első díj mellé, Arany Páva fokozatban is részesült. A XX. „HAL” népdaléneklési találkozón, már nem, mint versenyző vett részt, hanem a zsűri tagja lehetett. Nagy öröm volt ez számára, hogy tíz év után a zsűri székében ülhetett, és azóta folyamatosan az ítések tagja, ezen a rangos, nemzetközi alkalmon.

Néhány év múlva Dabason, majd Mezőtúron újra részt vett a KÓTA (Magyar Kórusok és Zenekarok Szövetsége - KÓTA) által szervezett megmérettetésen, ahol ugyancsak Arany Páva díjat, majd nem sokkal később az Aranypáva Nagydíjat is kiérdemelte.

2007-ben napvilágot látott „Mostan kinyílt egy gyönyörű virág” címmel karácsonyi népi kántákat tartalmazó lemeze. Ezen a hanghordozón, a nyugati Sopron megyétől, a legkeletibb moldvai csángó vidékig, szerepelnek karácsonyi népi dallamok. Közük Észak – Mezőségen, több Beszterce – Naszód megyei településen, általa gyűjtött, úgynevezett egyházi népénekek szerepelnek. Az elkövetkezendő

időben, „Örvendezzünk” címmel jelent meg a lemez, második, bővített kiadásban.

2011 augusztusától a Csutorás Nemzetközi Népzenei és Néptánc tábor népdal-oktatója. Itt volt alkalmá Holecz Margittól rimóci népdalokat tanulni, Pál Pista bácsival együtt énekelni terecskei pásztor- és dudanótákat. Tehát az addigi bő paletta még szélesebbre tárgult.

De nemcsak ők a mesterek Boros Erzsébet életében, akiktől gyűjtött és tanult, hanem az ördögösfüzesi, magyarlapádi, Vicei stb. adatközlők ugyancsak. (Erdély,)

A legnagyobb mestere azonban, a szépkenyerűszentmártoni nagypapa volt, Lőrincz János. Ő is tudott énekelni, tanult is tőle helybeli népdalokat. Ám ő mégsem az énekével kápráztatta el az odatogató, tanulni vágyó fiatal gyűjtőket, hanem egyedi férfi táncával. Ahogy meghallotta a muzsikát, máris valami új figura, új lépés kelt életre általa. 2006-ban megkapta a Népművészet Mestere díjat, amit 90 évesen személyesen vett át Budapesten. Persze, hogy meghatározó élmény és példa volt mindez, Erzsébet számára.

A továbbiakban Búzásbocsárdon mutatta be, az „Erdélyország közepében” című népdalokat tartalmazó lemezét, ami a Harmadik zenekar közreműködésével látott napvilágot.

Jelenleg Csombordon él férjével és három gyermekükkel. Férje a csombordi református gyülekezet lelkipásztora, meghívás által költöztek Búzásbocsárdról Csombordra. Ebből eredően, Erzsébet is, mint református lelkészfeleség, és mint csombordi óvónő felelősségének és kötelességének érzi, a rábízott jövő generáció, a magyar nemzet jövőjének építését. Teszi ezt legszebb népdalainkkal, megszólítva a fiatalokat és gyermekeket általuk, hogy soha ne adják fel a magyar kultúra kincseinek megőrzését.

A csombordi közösség nem nagy, de nagy tervekkel és akarattal rendelkezik. Van egy egyesületük a Csombordi „Pipacs” Néptánc Egyesület. Ennek Boros Erzsébet a vezetője, az elnöke. Jelenleg három csoportban folyik a néptáncoktatás, körülbelül 45 gyerek tartozik a Pipacs Néptáncsoporthoz. Feltett céljuk feleleveníteni, és továbbadni a régiektől rájuk maradt örökséget, és azt minél több emberhez, közösséghez eljuttatni. Jelenleg a csombordi táncot tanulják, Erzsébet pedig, a helybeli népdalok tanításával biztosítja a tiszta szép éneklést.

Boros Erzsébet munkája – abban a környezetben, ahol él –, felbecsülhetetlen, értékteremtő, értékmegőrző és pótolhatatlan. De

nem különben a magyarországi munkája is. Annál is inkább, mert nemcsak gyönyörű hangot és néptánc tudást kapott az élettől, hanem különleges kezűgyességet is, amellyel Erdély különböző tájegységeinek kézimunkáit is megtanítja az általa vezetett csoportoknak.

Mindezért megérdemelten kapta a Csokonai Vitéz Mihály-díjat. A fiatal pedagógus idegen környezetben fáradozik – rendkívüli erővel –, a magyar értékek megmaradásáért, miközben a magyarországi felépéseivel, oktatásával teljesebbé teszi a honi népzenei mozgalmat is.

Dr. Gerzanics Magdolna

népzenekutató, a Vass Lajos Népzenei Szövetség szakmai elnöke

* * *

Nem ünneprontásnak szánom, hiszen mindannyiunknak nagy boldogság, hogy egyetlenként Boros Erzsébet megkapta az őt meg-

illető elismerést, megbecsülést. De nem tudom szó nélkül hagyni, hogy nem volt népzenei, népdalos csoport a felterjesztettek között. Miért???

Nem akarom a polgármestereket, művelődési ház igazgatókat megbántani, de igazán számos népdalkör, szólista van, aki már hosszú évtizedek óta tevékenykedik, és nagyszerűen végzi munkáját, miért nem élnek az illetékesek a lehetőséggel, miért???. Az elismerés elégedettséget eredményez, az elégedett ember pedig mégjobban teljesít. Olyan gazdagok vagyunk, hogy elpazarolhatjuk azt a kevés lehetőséget, amellyel nagyszerű emberek munkáját – legalább jelzés szerűen –, viszonzhatjuk?

G. M.

ELHUNYT MOHAYNÉ KATANICS MÁRIA

Életének 88. évében elhunyt Mohayné Katanics Mária Liszt Ferenc-díjas karnagy, a magyar kórusélet emblematikus alakja, a Magyar Kórusok és Zenekarok Szövetsége (KÓTA) tiszteletbeli elnöke.

M. Katanics Mária búcsúztatására

Mert minden csönd más, – minden könny, – vigasz, Elfut a perc, az örök Idő várja, Lelkünk, mint fehér kendő, leng utána, Sokszor könnyünk se hull, szívünk se fáj. Hidegen hagy az elhagyott táj, Valamitől mi mindig búcsúzunk.

/Reményik Sándor: Mi mindig búcsúzunk- záró sorok/

Szeretve tisztelt Gyászoló Család, tisztelt Főapát Úr,
drága Kamarások, kedves Barátaink!

Mohayné Katanics Mária, életének 88. esztendejében tért meg Teremtőjéhez.

Sokan állunk itt, és nehéz megszólalni. Pedig szomorú belenyugvással, már jó ideje készültünk Mária néni távozására, hiszen tudtuk, hogy régóta hordta a súlyos betegség keresztjét. Mégis, amikor megérkezett a biztos hír a haláláról, - elfogyott a lélegzetünk: szeretett tanárunk, karnagyunk szíve állt meg. Olyan művész földi pályája ért véget, akit sok-sok próbatétellel, de bizonyosan még több örömmel áldott meg az Úristen. Ő a fájdalomából is, örömeiből is bőségesen adakozott mindnyájunknak.

Mária néni életművét, szárnyaló szellemét és muzsikáját nehéz néhány szóban megidézni. Most óvatosan szedegetjük össze emlékeinket, a fényképeket, a hangzó perceket, - a közös esztendők tanú jeleit...

Króó György 1980-ban írta egy hangverseny kritikájában:

„Talán Kodály Pütkösdölője képviseli legteljesebben azt a sokféle értéket, amellyel Katanics Mária kórusa szolgálja a magyar művelődés ügyét.”

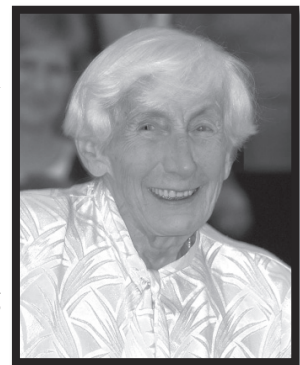
Breuer János pedig így fogalmazott 2000-ben:

„Legnagyobb énekkari művésziünk ő.

Ha mérhető bárkihez, - egyáltalán, - olyan óriásokhoz, amilyen a hagyomány-teremtő Bárdos - Vásárhelyi nemzedék volt.”

Katanics Mária számára meghatározó élményt jelentettek tanárai, akiknek a tudását, emberi nagyságát rajongva tisztelte. Zeneakadémiai évei során találkozott Kodály Zoltánnal, Bárdos Lajossal, Lajtha Lászlóval. Mindnyájuktól megtanult mindent, amit később, érett művészként, a személyes hit pecsétjével adott tovább tanítványainak. Sztojanovics Adrienn, Szőnyi Erzsébet, Andor Ilona, Bárdos Lajos, Vásárhelyi Zoltán és Forrai Miklós karvezetői példája edzette meg ezt a gyémánt tisztaságú, magas hőfokon izzó zenészt. Mária néni életművét mély hite és sugárzó család-szeretete tette teljessé.

Kodály Zoltánnal a tanítványi kapcsolaton túl személyes barátság kötötte össze. A közléről megtapasztalt zenei nevelési eszmék teljessége egy életre elkötelezte őt a kodályi zenepedagógia és a magyar zeneoktatás ügye mellett. Mesztere elképzelései alapján alakította ki tanítási módszereit, amelyeket szakmai kurzusokon mutatott be itthon, Európá-

ban, Japánban és az Amerikai Egyesült Államokban, - mindenütt kirobbanó sikerrel. Nyilvános tanítási óráinak példáját, szakmai tanácsait mindenütt nyitott szívvel fogadták a fiatal tanárokat. Katanics Mária jelentős közéleti szerepet vállalt a Magyar Kórusok és Zenekarok Szövetségében, a KÓTÁ-ban. A Művészeti Bizottság és az Elnökség tagjaként, később a szervezet tiszteletbeli elnökeként bőséges tapasztalataival gazdagította kollégáit.

Tanári munkája mellett hosszú évtizedeken át vezette, és világhírű együttesé nevelte a Szilágyi Erzsébet Nőikart, a „Kamará”-t, amellyel számtalan koncert-utat tett, fesztiválok és versenyek előkelő díjait hozta haza. Emellett több hivatásos zenei együttesnek is vendégkarnagya volt. Szerencsénkre, Rádió -TV - és lemezfelvételek sora őrzi Katanics Mária muzsikáját. Áradó zeneiség és szuggesztív erő jellemezte művészetét, és ez ámulatba ejtette a zenei világot, ahonnan száz és száz vendég látogatta Mária néni óráit, olyan kiválóságok is, mint Pablo Casals és Yehudi Menuhin.

Kitüntetései között talán a Bartók Béla-Pásztor Ditta-díj töltötte el őt a legnagyobb büszkeséggel, amelyet muzsikus társainak tisztelete és megbecsülése alapján, a zenei szakma képviselői szavaztak meg számára.

Csodálatos családját látva sokunknak adott hitet, hogy elmélyült, felelősségteljes művész egyben szerető családanya is lehet, ha ezt a kivételes szerepet szilárd hittel, mély alázattal és fáradhatatlan energiával éli meg. Nagytudású, egyenes jellemű ember volt. Bölcs belátással fogadta el elődei tanácsát, de sokszor nyílt vitát is vállalt, ha úgy érezte, hogy méltatlan kritikákat kellett kiigazítania. Sajnos, ilyenekből neki is jutott.

Mária néni szenvedélyes tanár volt, nemzedékeket nevelt a cinkotai és zsámbéki képzőben, a Szilágyi Erzsébet Gimnáziumban, a Marczibányi téri Kodály Iskolában, majd az ELTE Zenei Tanszékén és a Zeneakadémián. Halk beszédével, szuggesztív egyéniségével, magvas gondolataival mindenkit lenyűgözött. Nem lehetett nem figyelni rá. A zenedarabok mélységét őszinte hitvallással, sokszor irodalmi és képzőművészeti párhuzamokkal világította meg. Nem csak a zeneértő növendékek csüngtek a szavain. Mindenki zeneszerető lett még akkor is, ha nem járt az iskolai kórusába, vagy a Kamarába. Élménnyé tette a tanórákat, kitágította a hallgatóság horizontját. Bemutatása nyomán felejthetlenné vált egy-egy zenemű, és ezzel életre szóló értékrendet alapozott meg a fiatalokban.

Magam soha nem felejttem el a Bartók „Kékszakállú herceg vára” című operáról tartott óráit. És sokan nem felejtjük azokat a kórus-próbákat sem, amikor Kodály „Csalfa sugár”, Bartók „Párnás táncdal”, vagy Karai József „Csak azért szerettem” című drámai kórusműveit tanította nekünk. A Kodály „Árva vagyok” fájdalma végsőkig feszítette állóképességünket, és a hangversenyen összeszorult a torokkal igyekeztünk végigénekelni a művet. Máskor a legszenzebb szerelmi vallomás zenéjét formálta meg Szőnyi Erzsébet „Canticum sponsae” című művében. Mély istenhitéről Bárdos „Ave maris stella” vagy Kodály „Ave Maria” című motettájában tett tanúságot. És természetesen, nem hiányzott a palettáról a Kodály Táncnóta vagy a Bárdos Dana-dana duhaj jókedve sem.

Mit tanultunk tőle a gimnáziumban, a „Kamará-ban, az egyetemen, a tanári szobában? Mindenekelőtt, emberséget. Megtanultuk tőle egymás föltétlen tiszteletét. A művek betanulásánál a megalkuvás nélküli igényességet, a szöveg jelentésének hittel vállalt kibontását, a nyelv szépségének dicséretét, - lett legyen az bármely nyelven írt kompozíció. Megtanultuk az énekhang ápolásának fontosságát, a nőikar zengő akusztikájának titkait. A zenei formák világos megrajzolását, a műfaji- és korszakbéli stílusjegyek tiszteletben tartását, az érzelmi kifejezés közvetlenségét és szabadságát. Megértettük az előadóművész szerepének fontosságát is, hiszen a zeneszerző szándékát, a mű esztétikai értékeit és a karvezető érzelmeit nekünk kellett tovább sugározni a hallgatóság felé. Ehhez bizony fegyelem, sok gyakorlás és közös akarat kellett. Mária néni ezt az igényt teremtette meg bennünk, - és mi örömmel vetettük alá magunkat az ő zenei vezetésének. Miért is? A közös munka szépségeért, a szíveket melegítő hangversenyek élményéért. Személyének varázsa máig hat tanítványaiban, kollégáiban és a Kamarában. Egyik énekesünk ezt írta a napokban:

„A KAMARA él, és élni fog, amíg ketten életben vannak közülünk.”

Igen, Mária néni emlékét mindnyájan megőrizzük. Életszentsége kihatott a pályánkra és a családjainkra is. Hiányát nem tudjuk pótolni, de nem felejtjük el ragyogó, mosolygó tekintetét, mert bearanyozta a vele töltött esztendőket. Köszönjük neki!

A család emlékezete szerint, Mohayné Katanics Mária **„Utolsó napjai a szenvedés ellenére is szépek voltak, mert számára csak a szeretet maradt, - de az maradt, - egyre erősödő és tisztuló formában /mértékben/. Aki a szemébe nézett, tapasztalhatta, hogy a “kapuban állva” átsugárzik rajta mindaz, ami Ott vár Rá.”** /Keresztes Ilona/

Búcsúzzunk Mária nénitől a Bartók műből ismert népi jókívánsággal, hiszen ő is biztosan ezt üzenné:

„Kívánom, az Isten áldja meg kendteket,
szerencsétlenségtől ójja mindenünket,
Szíveteket soha bánatba ne ejtse,
Nemzetemet soha semmi baj ne érje!”

Mária Néni, nyugodjék békében, Amen!

Kollár Éva

Budapest, Farkasrét, 2017. február 9.

**A Magyar Kodály Társaság énekkari hangversenye
2017. február 8-án a Zeneakadémia nagytermében
JELES NAPOK
Karácsonytól karácsonyig**

A Magyar Népzene Tára 1953-ban megjelent II. kötetének a címe Jeles Napok. A hatalmas kötet gazdag népművészeti örökség értékére és jelentőségére Kodály Zoltán szavai utalnak az előszóban:

„E kötet a naptári éven végighaladva veszi sorra az időhöz fűződő, énekszóval járó szokásokat. Külsőségesnek látszik a rend: de jól mutatja a természettel együtt élő ember viszonyát az évszakok változásaihoz. Ismeretes, hogy a keresztyén ünnepek ősrégi, pogány, természeti ünnepek időpontjaihoz (téli és nyári napforduló) alkalmazkodtak /.../ A házról, házra járó jókívánságos köszöntők ma jóformán alamizsnagyűjtésnek látszanak, de nem lehettek-e régen az évszakok fordulópontjaira figyelmeztető, szinte rituális jellegű társadalmi események? A jókívánság a civilizált embernek többnyire üres szó, a régi embernek szinte varázsserejű érték lehetett, amit szívesen viszonzott tőle telhetően. /.../ A sok ünnepi névnapki köszöntő egy melegebb, barátságosabb, testvéribb, emberszeretőbb népelet emléke. A régi ember életét a népszokások sűrű erdeje vette körül. Az élet minden mozzanatát ékesítették és emlékezetessé tették.”

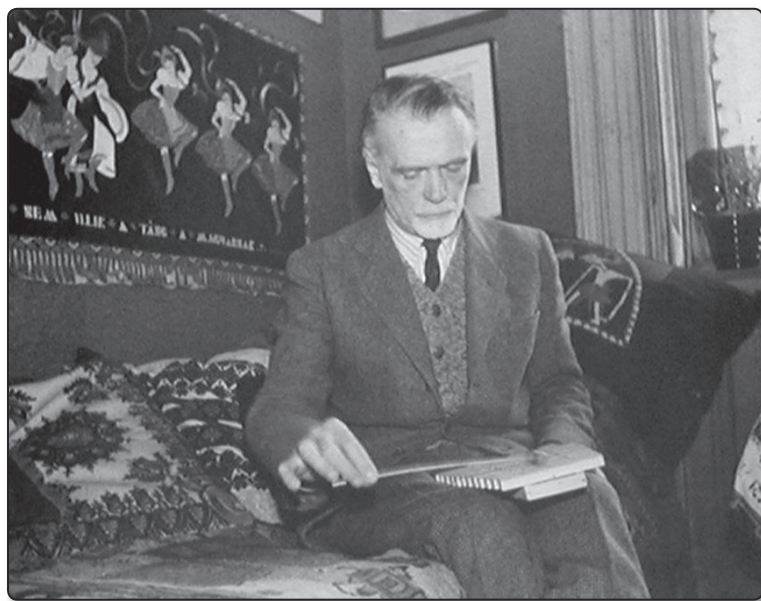
A különleges dallamok és népszokások gazdag ihletői voltak Kodály Zoltánnak már első gyermekkari kórusműveinek megírásakor. (Villő 1925; Gergely-járás 1926; stb.) A hangverseny műsora e gazdag kötetből való válogatás alapján készült és a magyar népszokások mentén vezette a hallgatóságot karácsonytól – karácsonyig Kodály Zoltán műveivel. A műsorhoz, részletes Útmutatót készített *dr. Ittész Mihály*, melyben jelzi az előadásra kerülő művek keletkezési évét, megjelöli forrását, ajánlásokat közöl, és kiemeli az egyes művek néhány jellegzetességét, megjelölését.

A Magyar Kodály Társaság ünnepi hangversenye egyben a Kodály-émlékév nyitánya is volt, amelyen egy kerek esztendő tematikáját Kodály Zoltán művein keresztül, kiváló kórusok és énekesek előadásában, egészen különleges módon élhették át a jelenlévők: a szereplők és a termet megtöltő közönség.

A JUBILATE LEÁNYKAR közel 70 fős együttese vonult be elsőként a színpadra. A zoborvidéki népdal: Jelenti magát Jézus (1927) tömören zengő éneke, *Sapszon Ferenc* Kossuth-díjas karnagy vezényletével, ünnepi hangulattal árasztotta el a hangversenytermet.

Köszöntőt, *dr. Ittész Mihály*, a Magyar Kodály

Társaság elnöke – a rendezvény spiritus rectora – mondott. Kiemelte a jelentős tényezőt, hogy az UNESCO, 2016 decemberében felvette a Kodály- koncepciót a Legjobb Megőrzési Gyakorlatok Listájára. Virágcsokorral és kedves szavakkal köszöntötte a hangverseny fővédnökét Kodály Zoltánnét, a Magyar Kodály Társaság tiszteletbeli elnökét; továbbá Szőnyi Erzsébet, Kossuth-díjas zeneszerzőt a Nemzet

Művészt; és Dr. Vigh Andrea, Liszt- és Prima-díjas hárfaművészt, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem rektorát.

„Örvendjen az egész világ!” csendült fel a JUBILATE énekkar kristálytisztán csengő hangján, a Bicinai Hungarica I. előszavának jól ismert szövege a következő Karácsonyi ének (1937) bevezetőjeként. Ezt követte a peregi magyar karácsonyi népének, a Karácsonyi pásztortánc (1935). Az őszinte, szívhez szóló szöveg és dallam, a sutogó halk hangzás, és a csilingelő vidámság váltakozásában jutott kifejezésre, amihez *Horváth Lilla* – piccolo, és *Vadas Soma* – fuvola játéka társult. Ének és hangszerek mesés szépségét Sapszon Ferenc visszafogott, finom mozdulatai foglalták egységbe.

Itt kell megemlítenünk, hogy a hangverseny egész ideje során az orgonaülélen foglalt helyet a KODÁLY ZOLTÁN KÓRUSISKOLA VEGYESKARA. A műsor összeállításának különleges szint adott, hogy a hat egymást követő, különböző leánykar szereplése között meg-megszólt a VEGYESKAR.

Az egyesített kórus – Cantate és Vegyeskar – első megszólalása a János köszöntő (1939) volt. A forrás: Arany János – Gyulai Pál Népköltési Gyűjteményéből való. Gazdag színvilág, ünnepi jókedv hangulata bontakozott ki Sapszon Ferenc vezénylő keze nyomán a zengő hangú együttesből.

Gyors váltásban érkezett a színpadra az AURIN LEÁNYKAR, a neves kecskeméti Kodály Iskola kórusa, *Durányik László* vezetésével. „Üjlesztendő vígságszerző” énekelték felszabadult örömmel az

Újesztendő köszöntő kórusművet. Arany János által Nagyszalontán lejegyzett szöveget-dallamot dolgozott fel Kodály e műben. Azt követte a Vízkereszt (1934). Tíz versszakos – Régi magyar egyházi ének, Sík Sándor szövegével. – A zenei feldolgozást gazdag változottság jellemzi, karakterbe, tempóban, dinamikában. Durányik László lendületes, olykor cizellált mozdulatai különösen kifejező, plasztikus előadást eredményeztek. Örömteli szép éneket hallottunk.

A KODÁLY ISKOLA GYERMEKKARA következett. Elsőként a Szent Ágnes ünnepére című kórusművet adták elő, mely az 1944-45-ös embertelen, súlyos évekre emlékeztet. Az ajánlás „Ágnes nővér emlékének” szól: „a gonosz tűz” és „istentelen láng” ellenpólusaként a mű az emberség és köszönet hangját idézi. A kórus karnagya, *Uhereczky Eszter* finom érzékkel közvetíti, és énekesei hangjukkal, előadasmódjukkal kiválóan viszonyozzák a két szélsőséges hangulatot. Ezt követően a híres zoborvidéki böjti szokás a Villő (1925) került szépen megfogalmazott előadásra. *Őri Csilla* vezényelte ezt a művet, kiváló lendülettel. Majd ezt követte a Gergely-járás (1926) *Uhereczky Eszter* vezényletével. Mindkét mű mint egy kedves mese hangzott el, örömet okozva előadóknak és hallgatóknak egyaránt. A két karnagy különböző egyénisége a kórus megszólalásakor mindenkor a Marczibányi téri Kodály Iskola kórusának jól ismert egységes hangzását biztosítja. Végül a Nyulacska (1934) gömői dalra írt kétszólamú kórusmű vidám hangulatú éneke hangzott fel *Őri Csilla* vezényletével. Valószínűleg sokan nem tudták eddig, hogy a mű egykor ajándékként „Emma asszony születésnapjára készült”.

Kórusok ügyes helycseréje következett, a CANTATE kórus kisebb együttese vonult be és felállt a VEGYESKAR. Sapszon Ferenc karnagy állt az egyesített kórus élére és megindító szépségben megszólalt a Stabat Mater – Jacopone da Todi, a nagypénteki passióhoz kapcsolódó 13. századi költeménye. Azt követte a Jövel Szentlélek Úristen – Batizi András, 16. századi éneke nyomán – méltóságteljes ünnepélyességgel csendült fel a motetta-szerű feldolgozás, a kórus kiegyenlített hangzása méltóképpen reprezentálta az ünnep komolyságát.

Következő szereplő a VÖRÖSMARTY LEÁNYKAR volt. Műsoruk a Pünkösddőlő (1929). „Kodálynak színekben, formákban talán leggazdagabb, legpompázatosabb gyermekkórusa”, írta egykor Tóth Aladár, a neves zenekritikus. Az ajánlás: „A Szilágyi Erzsébet leánylíceum énekkarának és mesterének B. Sztojanovits Adrienn-nek” szól. A kórusművet elsőként bemutató Szilágyi Erzsébet Gimnázium és az ő tanára „Adi Néni” bevonult a magyar zenetörténetbe. Nincs olyan iskolai-ifjúsági kórus amelyik – ha elért egy felsőbb szintet – ne óhajtaná ezt a művet megtanulni-előadni. Nagy feladatot vállalt a Vörösmarty Leánykar és karnagya *Gyombolai Bálint*. Elismerés illeti őket! Az iskola teljes neve: Pestszentlőrinci Vörösmarty Mihály Énekzenei és Nyelvi Általános Iskola és Gimnázium. Immáron 25 éve, hogy az iskola egykori neves énektanára Csík Miklós volt a megálmodója és létrehozója az Ének-zene tagozatnak. Az utódok igényes és bátor folytatói a nemes hagyományoknak. Az énekkar kicsit elfogódott kezdés után bátran folytatta jó hangú énekét, érzelmileg jól átélte a mű sokszínűségét. Karnagyuk *Gyombolai Bálint* határozott kézzel irányította kórusát. Látható és érezhető volt előadásukban a fokozódó biztonság és öröm a mű jól sikerült előadása nyomán.

A hangverseny különös történelmi jelentőségét erősíti, hogy a hallgatóság soraiban ott ült – aki a Szilágyi Erzsébet Gimnázium ifjú diákjaként Adi néni betanítása és vezénylése mellett énekelhette a Pünkösddőlőt a bemutatón, ahol Kodály Zoltán is jelen volt – Szőnyi Erzsébet, generációk nagy tanára. Ő mindenkor vallotta, hogy a lángnak nem szabad kialudnia, tanításait tovább adta, így tanít-

ványai folytathatták a Kodály Zoltán által megjelölt utat, és bízunk abban, hogy az utódok felkészültsége és elszántsága biztosítéka a megszakíthatatlan folyamatnak.

A hangverseny szünet előtti száma a tavasz színes hangulatát idézte, a Méz, méz, méz – Népi gyermekdalok alapján – összefűzött kórusában. Két együttes énekelte a VÖRÖSMARTY- és az AURIN LEÁNYKAR, *Gyombolai Bálint* vezényletével.

A zengő kórushangzások között különös színt foltot jelent a kamarazene. A MAGYAR KÓRUSISKOLA KAMARAKÓRUSA, Fazekas Dorka szólólénekeivel elvarázsolta a hallgatókat a – Zoborvidéki Szentiváni énekek – Virágok vetélkedése és Magos a rutafa előadásával. Kodály zoboralji gyűjtéséből kettőt már az 1906-ban megjelent zongorakíséretes Magyar népdalok füzetébe felvett, oly módon, hogy több népi változathoz alakította ki zongorakíséretes formáját. Az énekeseket *Dominkó István* kísérte zongorán.

„Serkenj fel kegyes nép!” hangzott fel az ünnepek és köszöntések elengedhetetlen kórusa a Nagyszalontai köszöntő, az AURIN LEÁNYKAR előadásában. Követte a Lengyel László (1927), ajánlás: „A Wesselényi utcai fiúknak és vezérüknek, Borus Endrének”. Ez a zenébe foglalt miniatűr történelem 90 éve hódít a magyar kórusok világában. Változatos, játékos, előadását a kórusok nyelvét kiválóan értő karnagy Durányik László, frappánsan oldotta meg.

A magyar történelem, a magyar múlt zeng fel – az 1797-es Bozóky énekeskönyvből – vett szövegre komponált: Ének Szent István királyhoz című kórusműben. A tömör homofón dallamot a VEGYESKAR, méltóságteljes ünnepélyességgel indította. A karnagy Sapszon Ferenc eljuttatta kórusát a drámai feszültségtől a végső pp megnyugvásához, avagy feleletnélküli kérdéséhez. Megható előadás volt.

Folytatódott a hangverseny csodája, a MAGNIFICAT LEÁNYKAR műsorával. Két Mária-ének hangzott fel légiességel mintha angyalok énekelnének. Könyörgés – szövege Labour Szent Katalin csodás érmének felirata lett a szöveg. A kórusmű keletkezésének ideje: (1945. január 7.) a Proféta utcai Irgalmas nővérek zárdájának óvóhelyén, közös fohászként zenésítette meg Kodály Zoltán. Ave Maria (1935) – angyali üdvözet. Bensőséges áhítattal szólalt meg az imádság. Ugyanezt az áttetsző, de határozott megszólalást indikálta énekeseiből *Szebellédi Valéria*, a kórus kiváló karnagya, a következő műben: Harmatozzatok (1935) – Szepesi Imre dallama, Tárkányi Imre szövege az 1880-as évek közepéről. Rorate – az adventi hajnali misék kezdőéneke – a többszakaszos himnusz Kodály két versszak terjedelemben dolgozta fel.

Az Adventi gondolatkört folytatva hangzott fel Kodály nagy vegyeskari műveinek egyik gyöngyszeme, az Adventi ének (1943) – egy XVIII. századi francia misekönyvből. Ismét a tömör ünnepi

hangzás zengett a pódiumról Sapszon Ferenc keze nyomán a VEGYESKAR és CANTATE KÓRUS együttesének előadásában. Majd visszaérkezve karácsony ünnepéhez, az Angyalok és Pásztorok (1935) – kedves népi szövegével, a betlehemes játékok világába repített a MAGNIFICAT angyali kara, Szebellédi Valéria szárnyaló irányításával.

Elérkezett a Finale, megtelt a színpad, felálltak az oldalerkélyen addig ott helyet foglaló kórusok. Az 1934-ben rendezett első Éneklő Ifjúság záróéneke volt: Gebhardi: Glória-kánonja, Kerényi György fordításával. Azóta hagyományá vált a befejező

közös éneklés. Sapszon Ferenc intésére zengte-zúgta a hatalmas együttes: „Glória szálljon a mennybe fel, jöjjön a földre a béke” – így zárult a JELES NAP.

A színpadra jöttek a vezénylő karnagyok, mindenkit egy szál virággal köszöntöttek, amit a kórustagok köszönetének és a közönség elismerésének hatalmas tapsvihara közepette vehettek át.

Köszönet illeti e hangverseny megálmodóit, szervezőit, valamennyi résztvevőjét és rendezőit! Köszönjük, hogy a Kodály emlékévé nyitánya ilyen méltó hangversennyel, adózott a Mester emléke előtt, bemutatva a magyar kóruskultúra elevenen élő értékeit.

Márkusné Natter-Nád Klára

A VOX MIRABILIS KAMARAKÓRUS KÉT KONCERTJE

A Vox Mirabilis Kamarakórus jótékonyági célú koncertet adott a Mátyás Templomban

2017. január 29-én orosz-ortodox kórusművekből álló önálló koncertet adott a székesfehérvári kórus a Mátyás templomban. A koncertet már hónapokkal ezelőtt leegyeztették, nagyon készültek erre a nagy eseményre.

„Ez nem csak azért volt számunkra megtisztelő, mert ezen a különleges helyszínen szinte csak profi művészek lépnek fel, így nekünk nagyon felemelő volt, hogy itt énekelhetünk, hanem azért is, mert a kórus tagjai, amikor hallottak a veronai tragédiáról, egy emberként nyilatkoztak, hogy a koncert teljes bevételét felajánljuk a testi és lelki sérülteknek és hozzátartozóiknak.”

Az eseményről előzetesen hírt adott a Kossuth Rádió a szombati és a vasárnapi Krónikában. A Bartók Rádió szintén egy 10 perces összeállításban foglalkozott vele. Sok egyházi hírportál is megjelentette a koncertet, többek között az Esztergom-Budapest Főegyházmegye honlapján is vezető hírként szerepelt, ezenkívül számos országos napilap és hírportál is közölte.

A kórust a koncert kezdetén Tardy László Liszt-díjas karnagy a Mátyás Templom zeneigazgatója köszöntötte. Egyben megköszönte, hogy egy ilyen nemes célt tűzött ki a fehérvári együttes erre az estére. *„A templomok belső szépségéből fakadó élményt fokozzák tovább ezek az ortodox dalok, amelyek segítenek, hogy még inkább elmélyüljünk bensőnkben.”* – mondta köszöntőjében.

A Vox Mirabilis Kamarakórus koncertje nagy sikert volt, a Mátyás Templom csak nem teljesen megtelt. Jeles zenei személyiségek is eljöttek erre a különleges zenei áhítatra. 120.000.- Ft gyűlt össze a nagylelkű adományokból. *„Megkíséreltük a zene hangjain keresztül felemelni az elnehezült szíveket, enyhíteni a gyász fájdalmát, ha ez egyáltalán lehetséges. Felvettük a kapcsolatot a Szinyei Merse Pál igazgatóhelyettes asszonyával, akinek felajánlottuk, hogy szívesen megismételjük ezt a koncertet, hogy a lelkeket gyógyítsuk. Az összeget a napokon belül eljuttatjuk az iskolának.”*

A Virtuózokkal koncertezett a Vox Mirabilis Kamarakórus

2017. február 3-án a Pesti Vigadóban került sor a Virtuózok újévi koncertjére. Erre a különleges alkalomra kapott meghívást a fehérvári együttes.

„Nemzedékek” volt a címe az évnyitó koncertnek. „Múltunk tisztelete, szeretete, megbecsülése legalább annyira szól a jelenről és a jövőről, mint a nagy elődök előtti főhajtásról” –hangzott el a program elején. A koncert nagyon elegáns, magas zenei színvonalú volt, ahol a Virtuózok győztesei mellett világhírű énekesek és zenészek is a színpadra léptek.

„Amikor a Virtuózok rendezvényigazgatójától megérkezett a felkérés, még mi is alig akartuk elhinni, hogy ez igaz! Nagy lendülettel kezdtünk el készülni a koncertre, nem volt túl sok időnk, így nagyon koncentráltan kellett foglalkozni a zeneművekkel. Nagy örömünkre nem csak zenekari darabokban énekelünk, hanem a capella is, így az önálló fellépés is megvalósult! Egy ilyen nagyszabású koncert megköveteli a különlegesen elegáns megjelenés mellett a kotta nélküli éneklést is.”

A Vox Mirabilis Kamarakórus a Hétvezér Általános Iskola kiváló énekeseit is magával vitte, így a színpadi kórusban is megjelentek a különböző nemzedékek, mely a rendezvény fő vezérfonala volt. Felkészülten, lelkesen és nagy örömmel énekeltek az alsó tagozatos gyerekek, akiknek egy életre szóló élményt jelentett ilyen elismert zenészekkel együtt muzsikálni.

Példa értékű volt, ahogyan a Virtuózok győztesei, ezek a tehetséges gyerekek, és a már befutott nagy énekesek, zenészek próbáltak, fegyelmetten és pontosan követték a karmester utasításait! Nagyon sok munka van a Vox Mirabilis Kamarakórus mögött, akik ismét egy mérföldkőhöz érkeztek és kimagaslóan teljesítettek. Mindezt bizonyítja, hogy lesz folytatás, hiszen újabb meghívást kaptak, ezzel is elismerve a székesfehérvári kórus magas zenei értékét.

Zemlényi Katica

Női karok, vegyes karok, gyermekkarok

Női karok

Az első női karok az 1870-es évek elején jöttek létre, működésük azonban nem volt hosszú életű. Az újonnan létrejött együttesek csak néhány évig működtek önálló női karként, majd egy-egy férfikarhoz csatlakozva egyes karrá alakultak át.

Újdonság volt a női karok megjelenése a 19. századi Magyarországon. „A tényállás oly érdekes és annyira újdonság – főleg nálunk – hogy érdemesnek találjuk vele tüzetesebben foglalkozni... A női dalárdák eszméje és intézménye csak nálunk új és szokatlan. ... Külföld rég túl tette magát már a világ az efféle nyárspolgári előítéleten Amerikát nem is említve, hol a nőnem úgyszólván minden foglalkozásába belevág...” (Zenészet Lapok, 1869/70)

A nő feladata a házasságkötés és a gyermeknevelés volt, erre szolgált egész élete, neveltetése. A nők el voltak zárva a közéleti szereplésektől, nyilvános pályára nem léphettek, választójoguk nem volt és még a családon belül sem fogalmazhattak meg önálló véleményt. A férfiakkal való egyenlő művelődésüket nem szorgalmazták (a megkülönböztetés a nemek eltérő megítéléséből fakadt), s bár elvárták tőlük, hogy valamilyen szinten műveltek legyenek, gyakorlatilag zárva volt előttük a középiskola és az egyetem. Néhány speciális és magán nőnevelő-intézetet leszámítva a nők nem tanulhattak. A leányok szervezett iskoláztatása csak a 19. század végén indult el és tárgyaik a „női nemhez” illő tantárgyak voltak: háztartástan, rajz, irodalom, zeneoktatás stb.

A női nem jelenlétét a színpadon sokáig csak kihívásnak, tetszélgesi vágnak tartották, amely impozáns látványt nyújtott egy-egy előadáson. Néhány kivételt leszámítva a nőikarokról írt cikkek csekély szakmai elemzést tartalmaztak, ám annál inkább beszámoltak a női nem szépségéről, ruházataról és színpadi megjelenéséről. „Vajjon eltévesztette valaha hatását a nőnem tömeges föllépése s nem ragadta-e mindig magával még a legközönyösebb férfiszíveket is?” (Zenészet Lapok, 1869/70)

Az első önálló nőikar 1870-ben alakult Vácott. A Váci Női Dalfűzér 36 működő és 160 pártoló tagot számlált, elnöke Krenedics (Krenedits) Matild volt. A kórus 1870 tavaszán azzal a kéréssel fordult az OMDE választmányához, hogy hallgassák meg őket, mert szeretnének részt venni a pesti országos kórustalálkozón. Az OMDE igazgatósága ezért 1870. július 10-én egy öttagú zsűrit küldött ki Vácra (Ábrányi Kornél, Bartay Ede, Bogdány Lajos, Engeszer Mátyás, Huber Károly), hogy hallgassák meg a kórust. A Zenészet Lapok már nem tudósít

tott a meghallgatás eredményéről, de az tény, hogy az országos dalárünnepélyeken nem vettek részt női karok.

A megközelítőleg tíz évig működő Liszt Egylet 1870-ben alakult Pesten. A zene iránt képzett, és fogékony nők egy csoportja Marsch Katalin (Engeszer Mátyás második felesége) kezdeményezésére határozta el, hogy létrehoznak egy új, női zeneegyletet. Céljuk a zene magasabb szinten való művelése volt. A tizenkét hölgyből álló társaság 1870 decemberében kereste fel Liszt Ferencet kérve, hogy alakuló társaságuk nevét viselhesse.

A Liszt Egylet első hangversenye 1871. január 28-án volt. A hangversenyhez Schwendtner apát segítette őket, aki „... volt szíves kényelmes termeit átengedni”. (Zenészet Lapok, 1871/72.) A hallgatóság (majd háromszáz ember) az arisztokrácia és a művészet világából került ki. A bemutatkozás nagyon jól sikerült. Műsorukon elsőként Liszt Szent Erzsébet legendájának híres gyermekkari részlete hangzott fel, majd az O salutaris hostia című motetta következett. Befejezésül a kórus Wagner Bolygó hollandi c. operájának fonókarát énekelte. „A karok előadása mind szabatos, árnyalatokkal teljes és művészi volt.” (Zenészet Lapok 1871/72). A darabok zongorakíséretét Liszt látta el, aki szólistaként is szerepelt a hangversenyen. A Zenészet Lapok örömmel üdvözölte a nőikart, dicsérve az Engeszer házaspárt, akik oly sokat fáradoztak az egylet létrehozásán. „Üdvözet és elismerés az Engeszer párnak s a derek egyletnek első fellépése után, mely átaljában szép hangok és lelkes tagokkal rendelkezik. Óhajtandó, hogy mielőbb egy hozzá hasonló jeles férfikar is alakuljon, hogy kellő alkalmakkor rendelkezni lehessen oly vegyeskarral, mely a főváros művészeti tekintélyének méltóképpen megfeleljen. (Zenészet Lapok, 1871/72)

A Liszt Egylet 1872. március 10-én tartotta második matinéját. A hangversenyt ismét hatalmas érdeklődés követte. „A plébánia-épület minden terme annyira megtelt a legdíszesebb műértő közönséggel, hogy a szó szoros értelmében mozogni nem lehetett...”. (Zenészet Lapok, 1871/72) Műsorukon Liszt, Schubert, Schumann és Volkmann művei hangzottak fel, de énekeltek egy Palestrina motettát is. Ritkaságnak számított az a cappella mű ebben az időben. A beszámoló meg is említi, hogy „Palestrina «panis angelicus» kara a legérdekesebb művek egyike... az ő művei fájdalom, még nagyon kevésbé ismertek nálunk” (Zenészet Lapok 1871/72). A nagyszerű hangversenyen ismét Liszt kísérte a kórust.

A Liszt Egylet 1873 márciusában alakult át vegyeskarrá. Ezt követően Liszt támogatásával, gyakran személyes részvételével számos hangversenyt adtak. Utolsó szereplésük 1879-ben, a Bakács-téri templom felszentelésekor volt.

A Pécsi Női Dalegylet sorsa is hasonló volt a Liszt Egyletéhez. Az 1873-ban létrejött nőikart Wachauer Károly (1829-1890) alapította, aki 1861-től kezdve irányította híres férfikarát, a Pécsi Dalárdát. A két kórus egyesítésével a vegyeskari zeneirodalom számos nagyszerű alkotását mutatták be Pécsen.

A Budai Zenekört a pozsonyi származású Eisvogel Ferenc (1862-1929) alapította. Eisvogel huszonöt éven keresztül irányította együttesét és hangversenyeikről rendszeresen számolt be a Magyar Dal és Zeneközlöny. Műsoraikon gyakran szerepeltek Eisvogel-művek, de rendszeresen énekeltek Wagner-opera részleteket is. Ötvenedik hangversenyüket 1908. április 20-án tartották a Budai Vigadóban.

A Magyar Nők Karénekegyesületét Lichtenberg Emil (1874-1944) karmester és zeneíró alapította 1908-ban. Lichtenberg 1910-ben létrehozta a Budapesti Karének-egyesületet (férfikar), majd a két kórust egy műkedvelő zenekarral egészítette ki. 1919-ben megalapította a Budapesti Ének-és Zenekar Egyesületet, amely 1951-ig működött. A kórus később beolvadt a Budapest Kórusba.

A Magyar Nők Karénekegyesülete nagy sikerrel mutatkozott be 1908-ban. Hangversenyükről elismerően szólt a Zeneközlöny is. „1908. április 11-én a «Magyar Nőikar Egyesület», egy új énekkar mutatkozott be szép sikerrel; ez az új egyesület a női karénekek kultiválását tűzte ki célul s első szereplése mutatta, hogy a tagok és Lichtenberg Emil karnagy is teljesen birtokában vannak azoknak a művészi kvalitásoknak, amellyek vállalkozásukhoz szükségesek. (Zeneközlöny 1908) Következő hangversenyükről (1909. június 1.) ismét a Zeneközlöny számolt be, dicsérve az Operaház fiatal és tehetséges karmesterét, Lichtenberg Emilt.

A nőikari irodalom csekély volta miatt Lichtenberg pályázatot hirdetett nőikari művek megírására. A díj 300 korona volt. „A pályázatban csak magyar zeneszerzők pályázhatnak, 3, vagy 4 szólásra írott, világi jellegű szövegre írott művekkel.” (Zeneközlöny, 1909).

Szűkös volt a nőikari irodalom a századfordulón, különösen az a cappella művek hiányoztak. A képzetlen énekesek miatt az a cappella műveket sokkal nehezebb volt megtanulni, mint a kíséretes műveket. „Az a cappella karének intenzívebb felkarolása immár olyan dolog, a melyre nagyobb vegyeskarú énekegyesületeink művészi vezetőinek komolyan gondolni egyik legsürgetőbb kötelességük. Tudom, hogy nagy munka, hogy a karmesteri képességeknek valóságos próbaköve az, hogy egy kíséret nélküli énekarra írt zeneművek összes rejtett szépségeit kitarja az énekesek és általuk a hallgatók előtt; de mily nagy érte a jutalom. (Magyar Dal és Zeneközlöny, 1903.)

Ugyan ebben az évben Falk Zsigmond (1870-1935) így vélekedett a Magyar Dal és Zeneközlönyben. „Női karénekekről ne is beszéljünk; annyira nincs, hogy tán soha nem is lesz”

A különböző nőikari gyűjtemények gyakran vettek át egymástól műveket. A szinte azonos tartalom nem sok változatosságot mutatott, újdonság alig akadt. Mikó Ernő, a Nemzeti Zenede tanára még 1922-ben sem tudott mást ajánlani a kórusoknak és a műveket keresgélő karnagyoknak, mint a régi, jól bevált Aranylantot, Ezüst hárfát és Bartalus Női Karénekek Gyűjteményét. „Sajnos a női és vegyeskari irodalmunk ma még elég sovány, alább közöljük, az ilyen gyűjteményes kiadványokat.” (Magyar Dal és Zeneközlöny 1922.)

Vegyeskarok

Vegyeskar, amely a templomok falain kívül szervezeten működött, Pesten tűnt fel először. Az egyik első, szervezeten működő világi vegyeskart Czibulka Alajos (1768-1845) tenorista, karmester és zeneszerző alapította. Czibulka 1785-től a grazi színháznak volt korrepetitora, majd 1797-től a pesti német színháznak volt karmestere. A prágai származású művész közel negyven évig működött a Belvárosi templomban, ahol 1803-tól először a templom énekesek, majd 1823-tól a templom regens choriája, karnagya volt. A hivatásos és amatőr zenészekből álló együttes már az 1800-as évek elején előadta Haydn Teremtés című oratóriumát. A közel kilencven főből álló együttes sajnos hamar feloszlott.

A bécsi Musikeverein mintájára alakult a Pestbudai Hangászegylet, melynek alapszabályait 1836 őszén fogadta el a városi tanács. Az egylet elődje az 1832-1834 között működött Vidámság Társulat már az alapítás évében bemutatkozott. Az 1840-es évektől kezdve Babnigg

Máté (1787-1868) irányította a kórust, aki Haydn tanítványának, Pietro Polzellinek volt növendéke. Babnigg 1815 és 1822 között a pesti evangélikus iskola énektanítója, majd 1846-tól a pesti szerviták templomának karnagya volt. Kórusával a Pestbudai Hangász egylet dalosaival rendszeresen mutatott be oratóriumokat. Beethoven, Händel, Mendelssohn művein kívül megszólaltatták Rossini Stabat Mater-ét és Mozart Requiem-jét is. A többnyire műkedvelő tagokból álló egylet hullámzó teljesítménye miatt merült fel egy énekiskola létrehozása, amely a tagok zenei képzését tűzte ki célul.

A Nemzeti Zenede létrehozásának tervét Bartay András (1825-1901) vetette fel, amikor 1840-ben Liszt jótékonyági hangversenyt adott a felállítandó Magyar Nemzeti Conservatorium javára. Liszt a hangverseny bevételeinek egy részét az énekiskola alapítására adományozta. A Zenede igazgatója Mátray Gábor (1797-1875) a magyar zenetörténet-kutatás egyik alapítója volt, s mellette ott működött Mosonyi és Erkel, valamint Engeszer Mátyás és Bräuer Ferenc. 1851-től az intézmény konzervatórium jelleget öltött és évről-évre új osztályokat indított. Fennállásuk negyedszázados jubileumán, 1865-ben bemutatták Liszt Szent Erzsébet legendáját a Pesti Vigadóban, s ezt az eseményt összekötötték az Ábrányiék által szervezett második Országos Dalárünnepélllyel. A Zenede ezt követően több nagyszabású hangversenyt adott. 1873-ban Mátray, Bartalus és Engeszer műveiből rendeztek előadást, majd 1890-ben a Zenede 50 éves jubileumán Zichy Géza A zene című művét szólaltatták meg. 1851-ben a két intézmény, a Hangászegylet és az Énekiskola összeolvadt s ebből jött létre Pestbudai Hangászegyleti Zenede. Az intézet 1867-ben vette fel a Nemzeti Zenede nevet. 1918-ban a Károlyi-kormány megszüntette az iskola működését, majd 1927-ben az intézet újjáalakult. Az átszervezések után (1948) nyerte el az iskola a Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskola és Gimnázium nevet.

A Budai Énekakadémiát (Zeneakadémia Egyesület) 1867-ben alapította Knahl Antal (1837-1877) és Zimay László (1833-1900). A kezdetben alkalmi kórusnak indult együttes – kiegészülve a Budai Dalárda férfi tagjaival – már 1868-ban bemutatkozott. Mozart-, Brahms-, Schubert és Rheinberger műveket énekeltek, valamint az ő tolmácsolásukban hangzott el Liszt Nyolc boldogság című műve is. A Budai Ének és Zeneakadémia elnöke Madarassy Pál (1828-1903), zeneigazgatója pedig Knahl Antal volt. 1878-tól Szauner Zsigmond (1844-1910), a Belvárosi templom karnagya vette át a kórus irányítását, aki nagy gonddal és komoly hozzáállással szervezte át az iskolát. Hangversenyeiken a zeneirodalom kiváló alkotásai mellett már magyar műveket is énekeltek. 1881-ben a Budai Dalárda, a Budapesti Férfidalegylet és az Óbudai Dalkör közreműködésével bemutatták Beethoven Missa

Solemnis-ét. Szintén Knahl Antal és Zimay László alapította a Zenekedvelők Egyletét (1867), amely Pesten működött. Célkitűzésük azonos volt a budaiakéval. Az egylet elnöke gr. Festetics Pál (1841-1924) császári és királyi főkamrás volt, aki lelkesen támogatta a kórus megalakulását. Első hangversenyükön Mozart-, Schumann- és Mosonyi műveket énekeltek, majd Richter János vezényletével Brahms, Schubert és Volkmann Róbert zenekari kíséretes kórusművei is felhangzottak. Utóda Káldy Gyula (1838-1901) volt, aki újjászervezte az ének-és zenekart. Helyére 1881-től Bellovics Imre lépett (1847-1921). Az egyesület fennállásának 40. évfordulóján, 1906-ban Dvořák Stabat Mater-ét adták elő.

A pesti és a budai kórusok több alkalommal is adtak közös hangversenyt. 1865-ben, Ferenc József magyarországi látogatásának tiszteletére a főváros fáklyásmenetet és szerenádöt rendezett. *„4-5 ezer fáklyavilág mellett az összes fővárosi dalegyletek működtek közre Erkel Ferenc vezénylete alatt”*. (Ábrányi, Az Országos Magyar Daláregyesület negyedszázados története). Az uralkodó személyesen köszönte meg Erkelnek az előadást.

Az oratóriumok, misék és más nagyobb szabású kórusművek zenekari kíséretét többnyire a Filharmóniai Társaság zenekara látta el. A zenekar 1853-ban alakult a Nemzeti Színház muzsikusaiból. Elnöke és egyben vezető karnagya Erkel Ferenc (1810-1893) volt. Hangversenyeiken, bérleti sorozataikon a zeneirodalom legkiválóbb alkotásai hangzottak fel. (A társaság 1853 és 1865 között a Nemzeti Múzeum dísztermében próbált.) 1865-ben, az akkor még új Vigadóban vezényelte Erkel a pesti és a budai kórusok részvételével Beethoven IX. szimfóniáját.

A 19. század végén és a 20. század elején a világi kórusok mellett egyre többször jelentek meg egyházi kórusok a hangversenyeken, akik kilépve a templom falai közül rendszeresen vállaltak nyilvános szerepléseket, fellépéseket. Az 1899-es Komáromi dalos-találkozón két egyházi kórus is részt vett, a Pápai és a Komáromi Római Katolikus Énekkar. A komáromi kórus *„nem külső efféktust kereső, de mégis hatásos, hullámvászon gazdag”* előadása elnyerte a közönség tetszését, míg a Pápai Énekkar, bár nem énekelt túl jól, mégis *„a hölgyeknek kedves megjelenése és odaadó éneke által, lelkesen emelkedett érvényre a különben igénytelen szerzemény”*. (Magyar Dal és Zeneközlöny 1899)

Gyermekkarok

A magyar neveléstörténet első jelentős eseménye az I. Ratio Educationis volt (1777), melyet Mária Terézia adatott ki a Habsburg Birodalom központosító folyamatának megszilárdítása érdekében. Célja az oktatás és nevelés egységes irányítása volt. A Ratio megszilárdította a különböző iskola típusokat és

megszervezte a tankerületeket. A protestáns iskolák elutasították a Ratio-t, arra hivatkozva, hogy az oktatás a helyi egyházközösségek hatáskörébe tartozik, ezért az csak a katolikus iskolákra gyakorolt befolyást. (A Ratio nem törvény volt, hanem csak rendelet.)

A II. Ratio Educationis 1806-ban jelent meg. Az alsó fokon bevezették az ingyenes oktatást, a középfokon pedig a humán tárgyak (kiemelten a latin nyelv) oktatását részesítették előnyben. Zenei vonatkozásban a képzés főként a tanítóképzőket érintette, a népiskolákra nem volt hatással.

Az első magyar kiseddóvó intézetet Brunsvik Teréz (1775-1860) alapította (1828), aki behatóan foglalkozott a nőnevelés kérdésével is. Az Angyalkert néven működő óvodában kiemelt szerepet kapott az énekkutatás.

Eötvös József nevéhez fűződik az 1868-ban bevezetett első magyar népoktatási törvény. A törvény szigorította az általános tankötelezettséget (6-12 évig), kiépítette a népiskolák rendszerét és kötelezővé tette a magyar nyelv oktatását. A zeneoktatást szintén a kötelező tárgyak közé sorolta. Az oktatás színvonalának emelése érdekében új tankönyveket vezettek be (1910-ig használták), s közülük több, nemzetiiségi változatban is megjelent. A tantervek részletesen foglalkoztak az énektanítás módszereivel és útmutatást adtak arra, hogy milyen módon tanítsák azt az osztott és az osztatlan iskolában. (Ebben az időben jelent meg Bartalus hétkötetes Magyar Népdalok Gyűjteménye, a Zsasskovszky-fivérek Énekkönyve és Kiss Áron Magyar Gyermekjátékok című gyűjteménye.)

Az iskolai énekkutatásban fontos szerepet kapott a kórus. A szereplésekre készülve a rendszeres próbák mellett szólampróbákat tartottak és a heti két, néha három próbát elméleti oktatás egészítette ki.

Az énekkarok ritkán szerepeltek intézményeik falain kívül, főként iskolájuk ünnepi eseményeire készültek. A külső szereplések csak a századfordulón indultak el, amikor megnőtt a lehetőségek száma és az iskolák, zeneiskolák már közösen rendeztek hangversenyeket. *„Felette üdítő hatással volt az Erődi Ernő dirigálta gyermekkar. Az a sok száz gyermekhang belevitt a romantikába, ahol csak rózsaszínből tündöklök minden és ahol a naivitás elűzi összes gondjainkat. Nagy dicséretet érdemel a szorgalmas tanár, aki ezt a csintalan hadat szeretettel, energiával és tudással dirigálta és betanítja.* (Magyar Dal és Zeneközlöny, 1905.)

Kevés volt a gyermekkara írt darab és ami volt az is szinte azonos volt a nőikarok műveivel. Az igazi gyermekkari irodalom Kodály Zoltán kórusműveivel született meg az 1920-as években. *„A díszhangverseny második része igen érdekes számmal kezdődött és a trianoni, komoly, visszafojtott borús hangulatra tavaszi derűt, napfényt, ragyogást árasztott. Százhatvan ragyogó, mosolygó arcú gyermek vonult fel az emelvényre: a székesfővárosi Wesselényi-utcai polgári fiúiskola énekkara, melyet Borus Endre tanár, nagy kitartással és odaadással készített elő. A nagy fiúénekkar meglepő produkált. Előadta a „Lengyel László játékot” utána pedig a „Süket sógor”-t. Mindkettő Kodály Zoltán gyermekkórusainak egy-egy mesterműve. A gyermekkar már sokszor szerepelt s fővárosi közönsége előtt, de ez az este különösen elemében volt és a közönség oly elragadtatással, szeretettel, oly hosszasan tapsolt, hogy a gyermekek karának a „Süket sógor”-t meg kellett ismételnie. A tetszés és taps még felülmúlta az előbbit. A közönség magatartása, a nagyterem ünnepi köntöse és a siker érzése, oly fascináló hatással volt a gyermekekre, hogy le se akartak menni az emelvényről, hiába hívták őket, szinte le kellett őket vezetni.* (Magyar Dal, 1929)

A 19. század kiemelkedő zeneszerző egyéniségei mellett (Liszt, Erkel, Egressy) ott működtek azok a „kismesterek”, akik kitartóan

fáradoztak a magyar romantika létrehozásán.

Életüket, munkásságukat nem vagy csak alig ismerjük. Műveik nem voltak túl jelentősek, mégis akad közöttük néhány igen érdekes és értékes darab. Szerzőik zenetanárok, karnagyok, voltak, akik közül csak kevesen végeztek magasabb zenei tanulmányokat. Munkásságuk ma is példamutató.

Ők voltak azok, akik elindították a magyar polgári dalos mozgalmat, amely az 1870-es évekre behálózta az egész országot. Szervezői és aktív részesei voltak a dalárünnepélyeknek. Kidolgozták kórusversenyek szabályait, bevezették a pontozásos rendszert és a kötelező művek előadását. Ábrányi Kornél vezetésével létrehozták az Országos Magyar Daláregyesületet (1867, Arad), amely elődje a ma is működő KÖTA-nak.

Általuk indult el a magyar zenei szaksajtó. Beszámolóikkal, ismeretterjesztő cikkeikkel és kritikáikkal létrehozták a magyar zenei szaknyelvet. Megteremtették a magyar zeneoktatás alapjait és létrehozták a mai, magyar zenei intézményrendszert. Ők fektették le a magyar népzene kutatás alapjait és bár gyűjteményeik főként népies dalokat és műdalokat tartalmaztak, kötetekben már megjelent a magyar „parasztszene”, a magyar népdal.

Elképzeléseik néha tévutakra sodorták őket, de elkötelezettségük a magyar zene és a magyar dalárlügy iránt nem vonható kétségbe.

„Mámor és kiábrándulás eljárt szották a maguk viharos színjátékát, a függöny összecsapódik – a súlyos számadást lezárhatjuk: száz év hiába múlt el, száz év alatt mit sem tettünk, száz év elveszett számunkra örökre. Ez idő alatt nem történt semmi, ami számunkra ma is, most is, holnap is lényeges volna. De mégis történt valami, történt sok minden. Ez alatt az idő alatt kicsírázott, virágba borult, elhervadt a magyar zenei romantika heroikus mozgalma. S így a kutató, ki e pontig eljutott, nem útja végcéljánál, hanem legkezdetén áll; ha fel akarja idézni magát a mozgalmat, melynek képét eddig a kor általános hangulatainak tükré vetítette elébe: itt, a gyökereknél, előről kell megkezdeni a munkát.” (Szabolcsi Bence)

Dr. Fazekas Ágnes

CANTATA IN MEMORIAM 1956

Emlékhangverseny az 1956-os forradalom 60. évfordulója alkalmából

Neszlyeni Pfeiffer Judith Magyar Kantatájának előadását hallhattam Budaörsön 2016. október 28-án. Közreműködött: a Budaörsi Sapszon Ferenc Kórus, a Madách Gimnázium Kórusa és a Fővárosi Énekkar. Nagy kíváncsisággal vártam az előadást, mert a művésznővel levelezve nagyon érdekelt a mű, a Fővárosi Énekkar közreműködése, ahol évekig voltam szólampróbatartó, Krasznai Gáspár karnagy úr dirigálása, aki nálam diplomázott a Liszt Ferenc Zeneakadémián, és az egész 56-os szellem megidézése.

Nagyon érdekes volt már a hangverseny elején megtapasztalnom, hogy a szép számú előadói apparátus milyen ötletesen és térben változatosan volt elhelyezve. Az énekkar természetesen középen állt, a gyermekkart megszólaltató madách-os lányok az első sorban ültek, ők a szereplésük felálltak a nézőtér első sorából, és sorfalat alkotva énekeltek a közönségnek. Az orgona az egyik, a zongora a másik oldalon helyezkedett el. Szemléletes volt, hogy a narrátor, Baranyi László színművész a rendezői jobbon, a két énekes szólista, és a fuvolista pedig a bal oldalon helyezkedett el.

A terem akusztikája elfogadható volt annak ellenére, hogy nem hangverseny céljából építették. Már a kompozíció elején megtapasztalhattuk, hogy a kórus tömbszerű éneklése végigkíséri a darab jelentős részét. Közreműködésük hol népének-jellegű volt, egyszerűbb szerkesztésű, homofón zenei anyag uralkodott, hol pedig a legnagyobb igényeket támasztó XX. századi zene volt domináns.

A drámai történet a narrátor impulzív, igen megrázóan deklamált szövege biztosította, ehhez járult hozzá intemezőként a fuvolista és a zongorista líraiabb jellegű játéka. Az énekesek közül kiemelkedett Csóka Anita inspiratív, szép szövegmondású szólója, valamint jó választás volt a kórusból kiemelt szólista, aki egyfajta regősként foglalta keretbe a megrázó történetet.

A kórus nemcsak aktív éneklő tömegként vett részt a produkcióban, hanem bizonyos részeken dobogással, csörömpöléssel, különböző effektek létrehozásával emelték a darab drámai hatását.

Jó volt megélni, hogy sok visszatérés adott megnyugtató támpontot a mintegy 100 perces mű befogadásához, megértéséhez. Krasznai Gáspár karnagy úr mindvégig magas fokon közben tartotta az előadást, mozdulatai letisztult egyszerűséggel működtek és irányítottak. Kritikaként talán csak annyit fogalmaznék meg, hogy bizonyos tételszünetek lehettek volna kevesebbek, hiszen a drámai történet fonálát nem jó, ha túl gyakran szakítja meg köhögés, a figyelem kiengedése.

A mű utolsó szakaszában ihletett pillanat volt, hogy egy nagyszabású, lezáró jellegű, diadalittas rész után még egy szelídebb, csöndesebb, meghittebb zenei szakasz következett, mely himnikus véget biztosított e nagyszabású kompozíciónak. A szerző meghatottan mondott köszönetet a koncert végén, és még egy rövid, általa komponált ráadással is kedveskedtek az előadók a publikumnak.

Igazán méltó megemlékezésnek lehettek szem - és fültanúi a budaörsi városháza közönsége. Reméljük, még lesz folytatása e szép kezdeményezésnek!

Horoáth Gábor

a Liszt Ferenc Zeneakadémia adjunktusa

a Zuglói Filharmónia másodkarnagya

a Gödöllői Szimfonikus Zenekar művészeti vezetője és vezető karnagya

a KÖTA zenekari bizottságának elnöke

ZeneSzó 2016 - XXVI. évfolyam

Aranyos Károly

Egy kis ember 9 évtizedes életútja – Elhunyt Soós Sándor 17/2

Bene Ildikó

Népzenei minősítő verseny – Deszk 16/6

Béres Károly

100 éve született Gulyás György zenepedagógus, karnagy, iskolateremtő 3-4/2

Berkesi Sándor

Ádám Jenő, a néptanító – 120 éve született a „magyar módszer” kidolgozója 12-13-14/6
Énekeljétek, zengedezzetek neki!

– Kórusgyűjtemény 14/6

Közös kórusszolgálat határok nélkül 15/1

Az egyetemi polgár, mint leendő gyakorlati ember /tanár) 17-18/3

Bognár Melinda

Fájdalommal búcsúzunk Bognár László

Józseftől 16/1

Bruckner Adrienne

Egy kis technika

118, 119, 120, 121, 122, 17-18/1, 14/2,

19/3, 19/4, 19/5 123, 124, 19/6, 18/7,

Cseke József

Osztályéneklési verseny a Ciszterci Rend Pécsi

Nagy Lajos Gimnáziumában 18/6

Fazekas Ágnes

Polgári dalos mozgalom Magyarországon a 19.

században 1-2. rész 11-12-13-14/4

Polgári dalos mozgalom Magyarországon a 19.

században 3. rész 7-8-9/6

Polgári dalos mozgalom Magyarországon a 19.

században 4. rész 10-11-12/6

Polgári dalos mozgalom Magyarországon a 19.

században 5. rész 10-11/8

Fehér Anikó

Csinta Samu „A lélekmentő – Kallós Zoltán

első 90 éve” (Könyvajánló) 13-14/2

Járdányi Pál halálának 50. évfordulójára

10-11/3

Konferencia és koncert Bartók Béla és Járdányi

Pál emlékére 18/4

Friedrich Frigyes

Bartók embersége, magyarsága 5-6/3

Gerenday Ágnes

A lélek Béres-cseppjei – Könyvismertető

15-16/8

Gerzánics Magdolna

A Csokonai Vitéz Mihály-díj kitüntetettjei

5-6/1

Ha megszólal az induló – CD ismertető

15/2

Ismét a Benczúr Házban 14/1

Ismét egy fájdalmas búcsú – Elhunyt Joób

Árpád 5/2

Megemlékezés Nagy Lászlóról 15/6

Népzeneitől volt hangos a sziget 18-19/5

Hartyányi Judit

XVI. Csengő Énekeszó – Érsekújvár, 2016. május

25-27. 7-8/5

Hegedűsné Fábrián Ágnes

A Zene Világnapja Csepelen – 2016.10.01. 5-6/6

h.j.

Erkel megemlékezések 2016 15/4

Hraschek Katalin

155 éves a bajai Liszt Ferenc Énekkar 3-4-5/5

XXIV. Éneklői Ifjúság Szakmai Napok Bartók

Béla tiszteletére – Dunaújváros 3-4-5-6/4

Ittész Mihály

Zrínyi szózata – Ötven éve mutatták be Kodály

Zoltán kórusművét 8-10/1

Kerekesné Pytel Anna

A XIV. Alba Regia Nemzetközi Gyermekkórus

Fesztivál 2016. június 2-5. 14-15-16/5

Bartók-év kezdete Kaposváron, 2016. március

8-9. 4-5/3

Keszei Bernadett

Összefogásból jeles: Szokolay Sándor zene-

szerzőre emlékezett Sopron négy kórusa

19/2

Kiss Erika

Élete a muzsika volt – Búcsú Bedőné Bakki

Katalintól 16/8

Kocsis Klára

A csúcson – Kossuth-díjat kapott Tillai Aurél

7-8-9/4

A KÓTA a Bartók év jegyében – Interjú Somos

Csabával 6/2

A KÓTA ünnepi hangversenye – 1956 lélekra-

gyogása 3-4/6

Láncszemek a közös láncban – Bárdos Lajos:

Bartók emlékére 3-4-5/8

Márton és Miklós Savariából 8-9-10/3

Művészek és tanárok – Beérett a pécsi vetés

14-15/8

Kocsisné Gyimóthy Éva

„Gyors az idő, tűnik...” – 30 éves az Ajkai

Pedagógus Női Kar 12/7

Nemzetközi Kórusfesztiválon Nyíregyházán

13/7

Kollár Éva

Elindultunk szép hazánkból – A Bp. Monte-

verdi Kórus hangversenyei Erdélyben

8-9-10/5

Kovács András

Akiket az erdélyi dalosok is köszöntenek

10/6

Kovács Mária

31. Bárdos Szimpózium 11-12/2

100. születésnap 9/6

Kortárs kórustest I-II. 16/2

Kórusok az orgonaavatón 13-14/3

„Nem sokaság, hanem lélek” 14/3

Szerzői est 10/6

ZeneSzó – 2015, XXV. évfolyam 19/1

Kovácsné Földi Krisztina

A hazai németiség kórusainak minősítő hang-

versenyei 14/7

Köteles György

Az irgalom miséje – Az irgalmasság szentévé-

ben, Szőnyi Erzsébet műve az Angolkisasszo-

nyoknál 10-11/2

Kutnyánszky Csaba

A 2016. évi karvezető verseny eredményei

8-9/2

- k s -

Az énekes zene a hangszeres zene örök ideálja

15-16/3

Lakos Angéla

Dréta Antal Kórustalálkozó Mezőfalván 18/6

Lemle Zoltán

Kodály Zoltánra emlékeztek Szekszárdon

17-18/8

Zengett az ének, szólt a dal 17/7

Malina János

Händel: Sámson 17-18/4

Márkusné Natter-Nád Klára

XII. Magyar Karvezető Konferencia és Fialat

Karvezetők versenye ... 7-8/2

A hajdúszoboszlói Bárdos Lajos Városi és

Pedagógus Énekkar 60 éves 15-16/4

A Magyar Kultúra Napja 2016 3-4/1

Bárdos Lajos Zenei Hetek 5-6-7/5

Bónis Ferenc: Rákóczi induló, Kossuth szimfó-

nia, Székely fonó – Könyvbemutató 12-13/3

Énekel az ország – Zenei körkép: Cegléd, Eger,

Jászberény 10-13/1

Kórusünnep Bartók Béla tiszteletére a Zeneaka-

démián 3-4/3

Magyar karácsony – a Muica Nostra hangver-

senye 17/8

Szőnyi Erzsébet szerzői estje az Óbudai

Társaskörben (2016. november 19.) 6-7-8/8

Ünnepi hangverseny Kodály Zoltán tiszteletére

7-8/1

Márky Gabriella

60 év Kodály Zoltánnal, Kodály nyomában

15-16/7

Marton Erzsébet

Százak ajkáról zengett a dicséret a Kárpátaljai

Református Énekkarok XV. Találkozásán

11/6

Mindszenty Zsuzsánna

megnyitó beszéde a Zene Világnapján és a

KÓTA-díj-átadás ünnepi hangversenyén 8/7

Nagy Ernő

A budapesti Liszt Ferenc Kórus Bécsben

16/7

VIII. Pünkösdvárosi Kórusfesztivál Baján

9-10-11/4

Keszthelyi Helikon, 2016. április 22-23.

6-7-8/3

Pintér Károly, Milán Endre

Dalosünnep Székelyföldön – 140 éves a Siófoki

Férfi Dalkör 16-17/6

Polner Zoltán

Két szonett Simándy József emlékére 13/8

(- pö -)

„Dvofák 175” 12/2

Ruthner Judit

A gregorián ének ünnepe Vácott (VII. Nemzet-

közi Gregorián Fesztivál 2017. július 6-9.)

18-19/3

Sebestyén Hajnalka

A Kárpát-medence hagyományai az ország

közepén 17-18/5

Seres Tünde

Fekete László zenepedagógusra emlékeztek

Turán 12-13/5

Somos Csaba

Vasas Művészgyűjtés 9/7

(- sm -)

Egyházzenei Nemzetközi Kórusverseny Jan

Vojtassak tiszteletére 13/2

Stirber Lajos

A nemesebb zene komáromi művelői ismét

öregbítették Komárom hírnevét 8-9/8

Szabó Józsefné

Néked zeng ez a dal 19/2

Szabó Katalin

Negyedszázados az Ádám Jenő Zeneiskola,

névadója születésének 120. évfordulóján

16-17/3

Szabó Szabolcs

Testvérkórusok találkozója/fesztiválja Komlón

16/5

Tóth Guttman Emese

Újra szólt a magyar ének a Magyar Kultúra

Napján 4-5/1

Törtély Zsuzsa

Bartók emlékest a PTE Zeneművészeti Intéze-

tében 9-10/2

Ungár István

A nemzet dalnoka - 100 éve született Simándy

József 12-13/8

Zemlényi Katica

VI. Székesfehérvári Kamarakórus Fesztivál

17/7

Diszvendégként lépett fel Kassán a Vox Mira-

bilis Kamarakórus 16/1

Zsizsmann Ilona

Teremtés 10-11/5

* * *

Szerző megjelölése nélkül megjelent írások,

felhívások

XXI. Kodály Zoltán Nemzetközi Gyermek-

kórus Fesztivál, Komló 2017. június 23-25.

– Meghívó 18-19/7

18-19/8

24. Pécsi Nemzetközi Kamarakórus Verseny

– Felhívás 18/1

2016. évi KÓTA-díjak 3-4-5-6-7-8/7

Fialat karvezetők versenye egyetemi és

főiskolai hallgatók részére 20/8

A Kardos Pál Alapítvány 2016. évi kitüntetettje

Ittész Mihály 5-6/8

Kovács Mária

- FELHÍVÁS -

ZENÉS VASÁRNAP DÉLELŐTTÖK BUDAPEST MÚZEUMAIBAN

2016. október 1. – 2017. június 30. között

Szeretettel várjuk kórusaink, népzenei együtteseink írásbeli jelentkezését három időpont megjelölésével.

Vasárnap délelőtti hangversenyeket az alábbi múzeumokban tartunk:

- Magyar Nemzeti Galéria - Budapesti Történeti Múzeum -

További információ: KÓTA Titkársága 1537. Budapest, Pf.: 406. Telefon: 225-3713 E-mail: kota@kota.hu

Népzene Szó

NÉPDALKÖRÖK, PÁVAKÖRÖK ÉS NÉPZENEI EGYÜTTESÉK OLDALA

60 ÉV, 60 HANGSZER (Meg a többi...)

Sok évtizeddel ezelőtt, kezdő zeneakadémistaként részt vettem a szokásos Kecskeméti Népzenei Találkozón. A koraószi rendezvény azévből a szokottnál is több baráttal ajándékozott meg. Volt ott egy fiatal legényekből álló csapat például, akikkel jókat beszélgettem. Nem kimondva, de vezetőjüknek tűnt egy vékony szőke fiú, aki az utazásukat szolgáló Trabantot vezette. Az autó csomagtartója – ha éppen nem a belső térből kiszorult valamelyik fiú ült benne – tele volt hangszerekkel. Citera, köcsögduda, meg a többi.

A szőke fiú aztán elmondta, hogy ő egy fiúkollégiumban dolgozik Budapesten az egyetem mellett, de vezet egy népzenei klubot is a Józsefvárosban. A Találkozó után aztán természetes volt, hogy ott is találkoztunk.

A Józsefvárosi klubban aztán nemcsak Birinyi Józseffel (merthogy ő az a szőke fiú), de Szvorák Katalin, Maczkó Marival, később Széles Andrással is jó bartáságba kerültem.

Birinyi mindig is híres volt a közösségteremtő képességéről. Nem volt ő soha egyedül, legalábbis fizikailag, de aki jól és közelről ismeri, tudja, hogy bizony nem ritkán vívódik, töpreng magában, az élet, a világ és a népzene dolgain.

Birinyi József az ország közepéhez közeli Táborfalván született és nevelkedett, ameddig a tanyavilág nem kezdett kényszerűen szűk lenni számára. Hamarosan a fővárosban találta magát, amit azóta sem hagyott el, de a szíve talán a tanyán, az alföldi kis házban maradt. Mert minden megnyilvánulása ezt mutatja.

Néprajzkutató, népzene kutató, Hungarikum szakértő, egyetemi előadó, a KÖTA társelnöke, televíziós-filmes szakember, édesapa, amatőr focista, hangszertörténész, népzeneész – mindez egy másokra odafigyelő, rendkívül érzékeny emberben.

Január 25-én este barátai, családtagjai, tanítványai és zenésztársai megtöltötték hívó szavára a Duna Palota színháztermét, ahol olyan műsorral kápráztatta el a jelenlévőket, amilyent igazán ritkán látni. 60 év 60 hangszer – ez volt a szlogen, mert Jóska nemrég töltötte be 60. évét. Ezt bátran letagadhatná frissességével, hihetetlen szellemi és előadói fölényével, de miért is tenné, egész élete minden pillanata értékes volt, kár lenne bármit is letagadni belőle.

A Duna Palota zsúfolásig megtelt, a taps hosszú és vas volt, de nem azért, mert az előadó ismerősei voltak ott. Az est elején két filmet láttunk, az első a főszereplő életútját mutatta be úgy, hogy az nemcsak róla szólt, munkatársai, zenésztársai, kollégái is benne voltak. Utána részleteket kaptunk filmjeiből: a barackmag faragóról, az úton lévőkről, és a többiről.

Szívesen néztük volna ezt tovább, de a színpadon lévő számtalan hangszer éreztette velünk, hogy a lényeg csak ezután jön. Egy olyan pergő, profi, szakmailag és művészileg is hibátlan kétórás produkciót kaptunk, amire példa nemigen van/volt a magyar kultúrában. Maguk a hangszerek a citerákon, tekerőn, furulyákon, kobzán kívüli

nem szokásos, vagy ún. szükséghangszerek (citera lopótökből, 17 cm-es hegedű, fadoromb, dúr akkordot suhintó villamos-vezeték cső, süvöltő bergmancsó, kotkodácsoló konzervdoboz, és sorolhatnám) is zavarba ejtő változatosságot mutattak, de a felvezetésük és a megszólaltatásuk is mesteri volt.

Nem beszélve azokról a hangkeltő mozdulatokról, amelyekhez semmilyen eszköz nem szükséges. Birinyi muzsikált a fején, a fogain, a tenyerével, füttyült vagy ötféle módon. Ezt látni és hallani kellett, mert írni róla lehetetlen. Sajnálhatja, aki nem volt ott, szerencsére az ország különböző pontjain hallhatja a műsort az, akinek szerencséje van!

A végén néhány citerás barátját is felhívta a színpadra, hogy közösen énekeltesék meg a közönséget, mert ez elmaradhatatlan.

Birinyi József tehát közösségteremtő, embermentő, utat mutató, mindig segítő ember. Mesélhetnék a mindig jóhelyen, jókor tanúsított sokszoros helytállásáról, segítőkészségéről, tanácsairól, amiket bőkezűen osztogat annak, akinek szüksége van rá. Itt és most köszönöm meg neki azokat, amiket nekem adott.

Birinyi József nemcsak különleges ember, de pótolhatatlan és utánozhatatlan intézmény. Azok is tanulhatnak tőle, akik magas szinten tanulták a zenét. Nemcsak az évtizedek alatt összegyűjtött tapasztalata, hihetetlen tudása miatt, hanem mert mindezt szórakoztatóan, nem unalmasan, szinte hívogatóan adja elő, mutatja be másoknak. Mert nála ez természetes és mert egyenesen a szívéből jön.

Dr. Fehér Anikó